

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

www.cymru.gov.uk

Y cod apelau derbyn i ysgolion

Cod Statudol

Cod Statudol dogfen rhif: 007/2013
Dyddiad cyhoeddi: Rhagfyr 2013

Y cod apelau derbyn i ysgolion

Cynulleidfa	Awdurdodau lleol; cyrff llywodraethu ysgolion sefydledig ac ysgolion gwirfoddol a gynorthwyr; awdurdodau esgobaethol yr eglwys; ysgolion bro ac ysgolion gwirfoddol a reolir; Estyn; ysgrifenyddion cyrff proffesiynol yng Nghymru.
Trosolwg	Mae'r Cod hwn yn nodi gofynion ac yn cynnig arweiniad ynghylch y swyddogaethau sydd gan awdurdodau lleol, cyrff llywodraethu ysgolion a gynhelir, fforymau derbyn a phaneli apelau derbyn i'w cyflawni mewn perthynas ag apelau derbyn i ysgolion. Rhaid i'r cyrff hyn 'weithredu yn unol â'r' Cod.
Camau i'w cymryd	Sicrhau y cydymffurfir yn llawn â'r Cod erbyn y flwyddyn ysgol 2014/15.
Rhagor o wybodaeth	Dylid cyfeirio ymholiadau am y ddogfen hon at: Is-adran Rheolaeth ac Effeithiolrwydd Ysgolion Yr Adran Addysg a Sgiliau Llywodraeth Cymru Parc Cathays Caerdydd CF10 3NQ Ffôn: 029 2082 6562 Ffacs: 029 2082 6109 e-bost: SchoolsManagementDivision3@cymru.gsi.gov.uk
Copiau ychwanegol	Mae'r ddogfen hon ar gael o wefan Llywodraeth Cymru yn www.cymru.gov.uk/addysgasgiliau
Dogfennau cysylltiedig	Gweler Atodiad F.

Cynnwys

Rhagair y Gweinidog	1
Crynodeb	2
1. Cyflwyniad	3
Yr awdurdod derbyn ar gyfer pob math o ysgol	4
Amcanion y broses apelio	4
Y Cyngor Cyfiawnder Gweinyddol a Thribiwnlysoedd	5
2. Apelau gan rieni/personau ifanc: cyfansoddiad paneli apêl a'r gweithdrefnau statudol ar gyfer apelau	6
Cyflwyniad	6
Aelodaeth y paneli apêl	6
Dyletswydd i hysbysebu am aelodau lleyg	7
Hyfforddi aelodau'r paneli	7
Cyfnod gwasanaeth aelodau ar banel	7
Indemniad	8
Cyfrifoldeb am gostau paneli apêl	8
Lwfansau ar gyfer aelodau paneli apêl	8
Buddiannau aelodau paneli apêl	8
Sicrhau bod cworwm o aelodau ar y panel	9
3. Rolau a chyfrifoldeb	10
Clerc y panel	10
Y cadeirydd	11
Aelodau'r panel	11
Yr apelydd	11
Y swyddog cyflwyno	11
4. Camau cyn gwrandawriad yr apêl	13
Hawl i apelio	13
Rhieni/personau ifanc yn hysbysu ei bod yn fwriad ganddynt apelio	13
Hysbysu apelwyr ynglŷn â dyddiad gwrandawriad yr apêl	13
Gwybodaeth i apelwyr am apelau	14
Amserlen apelau derbyn	15
Cynrychiolaeth	15
Tystiolaeth a thystion	16
Lleoliad yr apêl	16
“Lobïo” aelodau'r panel	17
Paratoi a chynhyrchu tystiolaeth gan yr awdurdod derbyn cyn y Gwrandawriad	17
5. Gwrandawriad yr apêl	19
Natur y gwrandawriad	19
Trefn y gwrandawriad	19
Materion y mae'n ofynnol, yn ôl y rheoliadau a'r Cod hwn, i'r panel apêl eu hystyried	20
Yr hyn sydd orau gan riant	20

Maint dosbarthiadau babanod	21
Penderfynu ar apelau ar wahân i apelau maint dosbarthiadau babanod	21
Proses dau gam	21
Ystyried anfantais	23
Apelau sawl-achos	23
Apelau derbyn i chweched dosbarth	25
Nodiadau neu gofnod y trafodion	25
Ceisiadau y tu allan i'r flwyddyn derbyn arferol	26
Ysgolion â threfn dethol rhannol	26
Rhestrï aros	26
Plant â datganiadau anghenion addysgol arbennig	27
Plant ag anghenion addysgol arbennig nad oes ganddynt ddatganiadau	27
Plant ag anabledau	27
Penderfynu	27
6. Ar ôl gwrandawriad yr apêl	29
Hysbysu'r apelwyr ynglŷn â'r penderfyniad	30
Ceisiadau ac apelau pellach	30
Cwynion wrth yr Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus	31
Cwynion wrth Weinidogion Cymru	31
7. Apelau gan gyrff llywodraethu yn erbyn penderfyniadau awdurdod lleol i dderbyn disgyblion sydd 'wedi'u gwahardd ddwywaith' (ac eithrio plant sy'n derbyn gofal)	32
Rhybudd ynglŷn ag apêl	32
Y panel apêl	32
Y weithdrefn apelio	32
8. Hyfforddi aelodau'r panel apêl ac ymarferwyr eraill	34
Ystyriaethau cyffredinol	34
Atodiad A: Apelau derbyn – y gyfraith	35
Cyflwyniad	35
Yr hawl i apelio dan Ddeddf 1998 (fel y'i diwygiwyd)	35
Rheoliadau Addysg (Trefniadau Apelau Derbyn) (Cymru) 2005 (fel y'u diwygiwyd)	36
Deddfwriaeth berthnasol arall	36
Pwerau paneli apêl	37
Atodiad B: Egwyddorion cyffredinol i dywys paneli apêl	38
Egwyddorion ymarferol	38
Y gwrandawriad effeithiol	39
Atodiad C: Cyfyngiadau statudol ar faint dosbarthiadau babanod a'r goblygiadau ar gyfer apelau	40
Cyflwyniad	40
Cyfyngiadau ar gwmpas apelau derbyn yn sgil y cyfyngiadau statudol ar faint dosbarthiadau babanod	40

Ffactorau eraill wrth ystyried apelau ynglŷn â maint dosbarth babanod	43
Atodiad D: Gwahaniaethau diwylliannol	45
Enwau a systemau enwi	45
Systemau enwi yn Ne Asia	45
Gwyliau crefyddol ac arferion crefyddol	46
Atodiad E: Deunydd ychwanegol (mae'r wybodaeth yn gywir adeg ei chyhoeddi)	47
Atodiad F: Dogfennau cysylltiedig	48
Geirfa	49

Rhagair y Gweinidog

Mae Llywodraeth Cymru yn credu mai dewis yr ysgol iawn i'w blentyn yw un o'r penderfyniadau pwysicaf sy'n wynebu rhiant. I helpu rhieni drwy'r broses, mae angen i ni sicrhau bod trefniadau lleol i dderbyn plant yn glir, yn gyfreithlon ac yn anad dim yn deg.

Bydd y Cod yn gwneud pethau'n gliriach ac yn rhoi arweiniad newydd ar faterion sydd wedi codi yn ystod y cyfnod ers cyhoeddi'r Cod diwethaf yn 2009. Mae'r Cod yn ceisio diogelu buddiannau rhieni, plant a phobl ifanc drwy sicrhau bod apelau derbyn i ysgolion yn cael eu gweinyddu yn y ffordd decaf posibl.

Mae'n hanfodol bod y system apelau derbyn i ysgolion yn effeithiol o ran helpu i leoli pob plentyn mewn ysgol. Gall rhieni arfer eu hawl statudol i apelio, a gwnânt hynny os teimlant fod angen, ac rydym am i rieni ac awdurdodau derbyn gadw'u ffydd yn y broses. Bydd paneli apelau derbyn yn chwarae rhan hanfodol o ran sicrhau cydbwysedd rhwng hawl y rhieni i wrandawriad trylwyr a theg ac amddiffyn ysgolion rhag derbyn cynifer o blant fel ei bod yn anafanteisiol o ran darparu addysg effeithlon neu ddefnyddio adnoddau'n effeithlon.

Dylai'r Cod hwn ei gwneud yn haws i bawb sydd â chysylltiad ag apelau derbyn i ysgolion gyflawni eu dyletswyddau'n gywir a dylai'r arweiniad cliriach wella arferion ar lawr gwlad.

Rwy'n siŵr y caiff y Cod hwn ei groesawu gan bawb sydd â chysylltiad â'r broses apelau derbyn i ysgolion, a rhagwelaf y caiff effaith gadarnhaol a fydd yn fuddiol i ddisgyblion ac ysgolion.

Huw Lewis AC

Y Gweinidog Addysg a Sgiliau

Crynodeb

Mae'r Cod ar Apelau Derbyn i Ysgolion yn cynnwys arweiniad ymarferol ac yn gorfodi gofynion ar awdurdodau lleol, cyrff llywodraethu ysgolion a gynhelir, paneli apelau derbyn a fforymau derbyn ar gyfer cyflawni eu swyddogaethau apelau derbyn o dan Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998. Mae'r Cod yn cynnwys canllawiau sy'n egluro'r nodau, yr amcanion a materion eraill yn ymwneud â chyflawni swyddogaethau apelau a rhaid i'r holl gyrff neu unigolion perthnasol "weithredu'n unol" â'r Cod. Mae'r Cod yn disodli Cod Llywodraeth Cynulliad Cymru ar Apelau Derbyn i Ysgolion a gyhoeddwyd yng Ngorffennaf 2009.

Bydd y Cod yn helpu pawb sydd â chysylltiad ag apelau derbyn i ysgolion ac yn helpu i sicrhau bod y system apelau yn gweithio er budd ysgolion a disgyblion.

Y prif newidiadau sy'n cael eu cyflwyno gan y Cod yw:

- **rhaid** i awdurdodau derbyn sicrhau bod pob aelod o'r panel yn cael hyfforddiant bob tair blynedd.
- wrth gynnal apelau, gall awdurdodau derbyn ddefnyddio'u hadeiladau eu hunain os bydd angen, ar yr amod bod pellter addas rhyngddynt a gwaith yr awdurdod derbyn.
- mwy o fanylder yn yr ystyriaethau i aelodau'r panel.

1. Cyflwyniad

1.1 Gwneir y Cod hwn dan adran 84 o [Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998](#) (a elwir yn [Ddeddf 1998](#) yn y Cod hwn)¹ sy'n mynnu bod Gweinidogion Cymru'n cyhoeddi Cod ar gyfer cyflawni swyddogaethau derbyn gan:

- **Awdurdodau derbyn** – ALLau yw'r awdurdodau derbyn ar gyfer ysgolion cymunedol ac ysgolion gwirfoddol a reolir, oni bai bod y swyddogaeth, o dan adran 88(1)(a)(ii) o [Ddeddf 1998](#), wedi'i dirprwyo'n llwyr i'r corff llywodraethu. Cyrff llywodraethu yw'r awdurdodau derbyn ar gyfer ysgolion sefydledig ac ysgolion gwirfoddol a gynorthwyir.
- **Cyrff llywodraethu** (gan gynnwys y rheini nad ydynt yn awdurdodau derbyn).
- **ALLau** (pan nad ydynt yn gweithredu fel awdurdodau derbyn).
- **Fforymau derbyn.**
- **Paneli apelau derbyn.**

Mae gan bob un o'r cyrff a grybwyllir ddyletswydd statudol i "weithredu'n unol" â'r Cod hwn ac â'r Cod Derbyn i Ysgolion.

1.2 Mae'r Cod hwn yn disodli'r Cod Ymarfer blaenorol ar gyfer Apelau Derbyn i Ysgolion ac mae'n berthnasol i apelau derbyn disgyblion i ysgolion cynradd, uwchradd a chanol (gan gynnwys y chweched dosbarth/Blwyddyn 12); **nid** oes hawl apelio ar gyfer dyrannu lleoedd Meithrin. Daw i rym ar 1 Ionawr 2014 ac mae'n berthnasol i bob apêl a wrandewir am y tro cyntaf ar neu ar ôl 1 Ionawr 2014. Dylid ei ddarllen ochr yn ochr â'r Cod Derbyn i Ysgolion ac arweiniad a deddfwriaeth arall sy'n effeithio ar dderbyn ac ar apelau derbyn yng Nghymru.

1.3 Mae'r Cod yn cyfeirio at ofynion statudol (h.y. a orfodir drwy ddeddfwriaeth sylfaenol neu is-ddeddfwriaeth) ac mae'n gorfodi gofynion gorfodol newydd y mae'n **rhaid** i'r cyrff hynny a restrir ym mharagraff 1.1 uchod gydymffurfio â hwy. Ceir cyfeiriad at y ddarpariaeth statudol berthnasol yn y testun neu yn y troednodyn. Lle bydd y Cod hwn (neu ddarpariaethau statudol) yn gorfodi gofynion gorfodol dywedir ei bod yn **rhaid** i'r cyrff perthnasol gydymffurfio â'r gofyniad penodol neu â'r ddarpariaeth benodol. Lle bydd y Cod hwn yn gwahardd arferion, dywedir ei bod yn **rhaid** i'r corff neu'r cyrff perthnasol **beidio** â defnyddio'r arfer hwn.

1.4 Mae'r Cod hwn hefyd yn cynnwys canllawiau y dylai'r cyrff perthnasol eu dilyn oni allant ddangos, os herir hwy, bod cyfiawnhad dros beidio â gwneud hynny. Lle bydd y canllawiau'n cyfeirio at arferion da, bydd y Cod yn dweud y **dylai'r** cyrff perthnasol ddilyn y canllawiau penodol. Ar y llaw arall, lle bydd y canllawiau'n cyfeirio at arfer sydd fel arfer yn cael ei ystyried yn arfer gwael, bydd y Cod yn dweud **na ddylid** defnyddio'r arfer, er y gall fod amgylchiadau eithriadol lle y bydd modd ei gyfiawnhau.

---

¹ Fel y'i diwygiwyd gan [Ddeddf Addysg ac Arolygiadau 2006](#).

Yr awdurdod derbyn ar gyfer pob math o ysgol

Math o Ysgol	Pwy yw'r awdurdod derbyn	Pwy sy'n gyfrifol am drefnu apêl derbyn
Ysgolion Cymunedol	ALI	ALI
Ysgolion Gwirfoddol a Reolir	ALI	ALI
Ysgolion Sefydledig	Corff Llywodraethu	Corff Llywodraethu
Ysgolion Gwirfoddol a Gynorthwyr	Corff Llywodraethu	Corff Llywodraethu

1.5 Mae'r Cod hwn yn ymdrin â dau gategori ar wahân o apelau derbyn:

- Apelau gan rieni² neu bersonau ifanc yn achos derbyn i chweched dosbarth yn erbyn penderfyniad awdurdod derbyn i ysgolion i beidio â chynnig lle yn yr ysgol dan sylw, ac
- Apelau gan gyrrff llywodraethu ysgolion cymunedol neu ysgolion gwirfoddol a reolir yn erbyn penderfyniad gan yr ALI sy'n awdurdod derbyn ar eu cyfer i dderbyn plentyn i'w hysgol sydd wedi'i wahardd yn barhaol o ddwy ysgol neu fwy cyn hynny.

1.6 Ymdrinnir â'r ddau fath hyn o apêl ar wahân yn y Cod hwn ym Mhenodau 2 i 6, ac ym Mhennod 7, yn y drefn honno.

1.7 Gan fod amgylchiadau lleol yn amrywio'n fawr, nid yw'r Cod hwn yn ceisio cynnig arweiniad ynglŷn â phob sefyllfa bosibl. Nid yw ychwaith yn pennu'n union sut y **dylai'r** sawl sy'n gyfrifol am y trefniadau, nac aelodau'r paneli apêl, weithredu y tu hwnt i'r gofynion statudol a restrir ac a esbonnir yn y Cod. Mae angen bod yn hyblyg ac yn sensitif i amgylchiadau unigol wrth ymdrin ag apelau, ar yr amod bod y rhain yn aros o fewn y fframwaith cyfreithiol.

1.8 Bwriedir y Cod yn bennaf ar gyfer y sawl sy'n gyfrifol am y trefniadau ar gyfer apelau ac ar gyfer aelodau'r paneli a chlercod y paneli. Gall Llywodraeth Cymru gyhoeddi arweiniad symlach i rieni a phersonau ifanc ynglŷn â'r system apelio ond mae awdurdodau derbyn, sy'n gyfrifol am sefydlu'r trefniadau apelio, hefyd mewn sefyllfa dda i gynnig cyngor i rieni neu bersonau ifanc am y trefniadau apelio lleol (gweler paragraffau 4.5 i 4.7).

Amcanion y broses apelio

1.9 Dylai apelau derbyn arddel yr amcanion sylfaenol hyn:

- Darparu fforwm annibynnol, diduedd ond anffurfiol i'r rhieni (a phersonau ifanc yn achos apelau derbyn i chweched dosbarth) ac i'r

² Adran 576 o Ddeddf Addysg 1996.

awdurdod derbyn dan sylw (neu'r corff llywodraethu a'r ALI yn achos penderfyniadau i dderbyn disgyblion a waharddwyd ddwywaith) fel y gallant gyflwyno'u hachos ill dau gan deimlo'n hyderus y cânt wrandawriad teg.

- Sicrhau bod y paneli apêl yn pwysu a mesur yn ofalus ac yn wrthrychol yr holl dystiolaeth a gyflwynir iddynt cyn penderfynu'n derfynol ynglŷn â'r apêl;
- Gweithredu o fewn gofynion y ddeddfwriaeth y cyfeirir ati yn Atodiad A. Mae paneli apêl yn cyflawni swyddogaeth farnwrol a **rhaidd** iddynt ddilyn egwyddorion cyfiawnder naturiol. (Atodiad B paragraff B3).
- Rhoi sylw i'r holl ganllawiau perthnasol wrth roi trefniadau apelio ar waith, megis y Cod hwn; y Cod Derbyn i Ysgolion; Cod Ymarfer Anghenion Addysgol Arbennig (AAA) Cymru.
- Darparu system sy'n glir, yn gyson ac mor rhwydd i'w deall ag y bo modd i bawb sy'n ymwneud â hi.

1.10 Pan fydd cyrff llywodraethu'n apelio yn erbyn penderfyniadau i dderbyn i'w hysgolion ddisgyblion a waharddwyd ddwywaith, mae'r un egwyddorion sylfaenol a ddisgrifir uchod yn berthnasol hefyd.

1.11 Ceir manylion gofynion cyfreithiol apelau dan [Ddeddf 1998](#) yn ogystal â deddfwriaeth arall sy'n berthnasol i apelau, yn Atodiad A y Cod hwn.

Y Cyngor Cyfiawnder Gweinyddol a Thribiwnlysoedd

1.12 Yn flaenorol roedd gan y Cyngor Cyfiawnder Gweinyddol a Thribiwnlysoedd rôl oruchwylio o ran apelau derbyn a byddai ei aelodau'n mynychu gwrandawriadau apêl (a thrafodaethau'r panel ar ôl y gwrandawriad) o bryd i'w gilydd fel sylwedyddion. Roedd hyn yn rhan bwysig o waith y Cyngor ac roedd yn ei alluogi i gadw golwg gyffredinol ar apelau. Cafodd y Cyngor ei ddiddymu ar 19 Awst 2013. Bydd rôl y corff olynol, os bydd un, yn cael ei phennu yn y man.

2. Apelau gan rieni/personau ifanc: cyfansoddiad paneli apêl a'r gweithdrefnau statudol ar gyfer apelau

Cyflwyniad

2.1 Yn [Rheoliadau Addysg \(Trefniadau Apelau Derbyn\) \(Cymru\) 2005](#) fel y'u diwygiwyd³ ('[Rheoliadau 2005](#)'), ceir y gofynion ar gyfer cyfansoddiad y paneli apêl. Mae'r darpariaethau cyfreithiol ar gyfer paneli apêl a drefnir gan ALIau ar gyfer ysgolion cymunedol ac ysgolion gwirfoddol a reolir yn wahanol i'r rheini a geir ar gyfer paneli a drefnir gan gyrff llywodraethu ysgolion sefydledig ac ysgolion gwirfoddol a gynorthwyir. O safbwynt ymarferol, mae'r gofynion yn debyg ac mae'n arfer da i ALIau a chyrrff llywodraethu sefydlu paneli ar y cyd os byddant yn dewis gwneud hynny.

Aelodaeth y paneli apêl

2.2 Dan [Reoliadau 2005](#), **rhaid** i'r ALI neu'r corff llywodraethu benodi naill ai 3 neu 5 aelod ar gyfer pob panel. **Rhaid** i bob panel gynnwys:

- O leiaf un aelod llewyg. Golyga hyn bobl nad oes ganddynt brofiad personol o reoli unrhyw ysgol neu ddarparu addysg mewn unrhyw ysgol. Byddai pobl â phrofiad o wirfoddoli ym myd addysg neu o fod yn llywodraethwr yn cael eu caniatáu.
- O leiaf un person â phrofiad ym myd addysg, sy'n gyfarwydd ag amgylchiadau addysgol ardal yr awdurdod, neu sy'n rhiant i ddisgybl sydd wedi'i gofrestru mewn ysgol arall.

2.3 Gwaherddir y bobl ganlynol rhag bod yn aelod ar banel apêl:

- Unrhyw aelod o'r ALI (e.e. cynghorwyr), neu o gorff llywodraethu'r ysgol dan sylw.
- Unrhyw un, ac eithrio athro/athrawes ysgol arall, a gyflogir gan yr ALI neu gan y corff llywodraethu.
- Unrhyw un sydd â chysylltiad â'r ALI neu â'r ysgol, neu sydd wedi bod â chysylltiad o'r fath erioed (e.e. cyn aelodau'r corff llywodraethu), neu ag unrhyw aelod o'r ALI neu'r corff llywodraethu neu rywun a gyflogir ganddynt fel y gallai amheuo rhesymol godi ynglŷn â gallu'r person hwnnw i weithredu'n ddiduedd gyda golwg ar yr ALI neu'r ysgol. Nid yw'r ffaith bod rhywun wedi'i gyflogi'n athro/athrawes gan yr ALI yn rheswm ynddo'i hun dros ei wahardd rhag bod yn aelod - onid oes rheswm arall dros amau ei allu i weithredu'n ddiduedd.
- Unrhyw un y bu ganddynt ran mewn unrhyw drafodaethau, neu a gyfrannodd atynt, ynglŷn â'r penderfyniad i beidio â derbyn y plentyn neu'r person ifanc sy'n destun yr apêl.

---

³ Fel y'u diwygiwyd gan [Reoliadau Addysg \(Trefniadau Apelau Derbyn\) \(Cymru\) \(Diwygio\) 2009](#), [Rheoliadau Addysg \(Trefniadau Apelau Derbyn\) \(Cymru\) \(Diwygio Rhif 2\) 2009](#), a Rheoliadau Addysg (Trefniadau Apelau Derbyn) (Cymru) (Diwygio) 2013.

2.4 **Rhaid** i aelodau unigol y panel ddatgelu a yw unrhyw un o'r amgylchiadau a ddisgrifir ym mharagraff 2.3 yn berthnasol iddynt hwy.

2.5 Os bydd ALI a/neu gyrff llywodraethu ysgolion yn gwneud trefniadau ar y cyd ar gyfer apelau, mae'r cyfeiriadau ym mharagraffau 2.2 i 2.3 at y corff llywodraethu ac at yr ysgol yn berthnasol i unrhyw gorff llywodraethu neu i unrhyw ysgol sy'n ymwneud â'r trefniadau.

2.6 Caiff ALLau a chyrff llywodraethu benodi digon o aelodau i'r paneli er mwyn i ddau banel neu fwy na hynny eistedd ar yr un pryd (ond gweler hefyd baragraffau 5.21 i 5.26 ynglŷn â chynnal apelau sawl-achos). Lle bynnag y bo modd, **dylai** un panel wrando'r holl apelau ar gyfer ysgol benodol.

Dyletswydd i hysbysebu am aelodau lleyg

2.7 Dan [Reoliadau 2005](#), **rhaid** i'r cyrff sy'n gyfrifol am lunio cyfansoddiad paneli apêl hysbysebu am aelodau lleyg bob tair blynedd. **Rhaid** gosod yr hysbysiad mewn o leiaf un papur newydd lleol a chaniatáu 21 diwrnod fan leiaf i bobl ateb. **Dylai** awdurdodau derbyn hefyd ystyried ffyrdd eraill o ddenu darpar aelodau e.e. taflenni mewn papurau newydd lleol neu fynd at gwmnïau lleol. Gall fod o gymorth bryd hynny hefyd ei gwneud yn glir y darperir hyfforddiant. Mewn rhai ardaloedd, bydd ALLau (gyda chytundeb awdurdodau derbyn eraill) yn ysgwyddo'r cyfrifoldeb dros recriwtio, hyfforddi a phenodi holl aelodau'r paneli apêl. Mae hon yn ffordd gost-ffeithiol o sicrhau cysondeb ar hyd ac ar led ardal.

Hyfforddi aelodau'r paneli

2.8 **Rhaid** i awdurdodau derbyn **beidio** â chaniatáu i aelodau panel a chlercod gymryd rhan mewn gwrandawliadau apêl cyn cael hyfforddiant priodol. Dylid hysbysu aelodau am y categorïau ysgol sydd yn yr ardal berthnasol ac am y gwahaniaethau yn eu trefniadau derbyn. **Dylai** awdurdodau derbyn sicrhau bod aelodau profiadol y panel yn cael gwybod am benderfyniadau perthnasol yn y llysoedd a'r arweiniad diweddaraf, gan roi cyfle iddynt gael hyfforddiant gloywi rheolaidd o leiaf bob 3 blynedd. **Dylai** ALLau wahodd aelodau paneli apêl ysgolion gwirfoddol a gynorthwyr ac ysgolion sefydledig i unrhyw hyfforddiant y gallent eu darparu ar gyfer eu paneli eu hunain. **Dylid** darparu hyfforddiant penodol cyfredol ar gadeirio panel i gadeiryddion y paneli, er mwyn iddynt gynnal y gwrandawliad mewn modd priodol gan ddefnyddio'r clerc yn gywir ac yn effeithiol. **Dylid** darparu hyfforddiant gloywi rheolaidd ar gyfer yr unigolion hyn hefyd.

Cyfnod gwasanaeth aelodau ar banel

2.9 Nid yw'r gyfraith yn cyfyngu ar y cyfnod penodol ar gyfer gwasanaeth aelodau ar banel, ond **rhaid** i'r awdurdod derbyn adolygu aelodaeth y panel yn rheolaidd. Mae'n arfer da newid aelodaeth y panel sy'n gwrandawliadau apelau ar gyfer ysgol benodol yn rheolaidd (ee bob 3 mlynedd, i blethu â'r ddyletswydd i hysbysebu ar gyfer aelodau lleyg) er mwyn osgoi rhoi'r argraff bod rhagfarn o blaid yr awdurdod derbyn. Gall cronni adnoddau gydag awdurdodau derbyn ac ALLau cyffiniol fod o gymorth i sicrhau nad yw'r un aelodau'n eistedd ar baneli ar gyfer ysgol dro ar ôl tro.

Indemniad

2.10 **Rhaid** i awdurdodau derbyn indemnio aelodau unrhyw banel apêl rhag unrhyw gostau cyfreithiol rhesymol ac unrhyw dreuliau rhesymol a ddaw i'w rhan yng nghyswllt unrhyw benderfyniad neu gam a gymerir ganddynt yn ddiffuant yn rhinwedd eu gwaith fel aelodau panel apêl⁴.

Cyfrifoldeb am gostau paneli apêl

2.11 **Rhaid** i ALIau neilltuo arian rhesymol ar gyfer cyrff llywodraethu ysgolion sy'n awdurdodau derbyn, i dalu am gostau derbyn ac apelau derbyn, oni fydd yr ysgol a'r ALI yn cytuno mai'r ALI ei hun a ddylai fod yn gyfrifol am weinyddu'r drefn ar ran y corff llywodraethu. Yr ALI sydd i benderfynu a ddylid dyrannu'r arian hwn i'r ysgolion fel dyraniadau a neilltuwyd a bod hynny ar ben eu cyfran o'r gyllideb ac ar wahân i'w cyfran o'r gyllideb honno. Os bydd yr y ALI yn penderfynu dirprwyo arian ar gyfer swyddogaethau derbyn, **rhaid** iddo gydymffurfio â gofynion y Rheoliadau sy'n llywodraethu fformiwlâu cyllido ysgolion a wnaethpwyd dan adran 47 o Ddeddf 1998.

Lwfansau ar gyfer aelodau paneli apêl

2.12 Dan [Reoliadau 2005](#), mae aelodau'r panel yn gymwys i gael lwfansau ar gyfer: colled ariannol, teithio a chynhaliaeth, yn unol â Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011. Gallant hefyd dderbyn tâl am unrhyw enillion a gollir o ganlyniad i fynychu panel apêl. Rhaid i'r taliad hwn gyd-fynd â'r cyfraddau a nodir ar gyfer aelodau cyngor cymuned yn yr adroddiad blynyddol diweddaraf i gael ei gyhoeddi gan Banel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol⁵.

2.13 Bydd y darpariaethau hyn yn berthnasol pan drefnir paneli apêl naill ai gan yr ALI neu gan gorff llywodraethu'r ysgol.

Buddiannau aelodau paneli apêl

2.14 Mae paragraff 2.3 yn pennu'r bobl hynny a waherddir rhag bod yn aelod ar banel dan [Ddeddf 1998](#). Fodd bynnag, dan rai amgylchiadau, efallai na fyddai'n briodol i rywun ddod yn aelod, hyd yn oed os nad yw wedi'i wahardd rhag gwneud hynny dan [Reoliadau 2005](#). Dylid defnyddio crebwyll a synnwyr cyffredin wrth wneud dyfarniadau o'r fath. Ambell enghraifft o hyn fyddai lle bydd gan rywun fuddiant yng nghanlyniad apêl - er enghraifft, llywodraethwr unrhyw ysgol y gallai plant apelwyr aflwyddiannus fynd iddi, neu aelod panel sydd hefyd yn ymgeisydd aflwyddiannus i'r ysgol dan sylw. Enghraifft arall efallai fyddai rhiant sydd â phlentyn yn yr ysgol, ac, er nad yw wedi'i wahardd rhag bod yn aelod o'r panel, y gallai apelydd wrthwynebu iddo fod yno oherwydd y cysylltiad â'r ysgol.

2.15 Dylid gofalu rhag dangos tuedd, neu greu'r argraff o ddangos tuedd, wrth ddewis aelodau panel penodol. **Rhaid** eithrio unrhyw un sy'n briod ag apelydd, sy'n

---

⁴ Rheoliad 8 o [Reoliadau 2005](#).

⁵ Rhan 8 o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011.

berthynas agos i apelydd, neu sy'n ymwneud ag apelydd (rhiant neu blentyn) rhag bod yn aelod o'r panel a fydd yn gwrando'i achos. Byddai hyn yn berthnasol hefyd i bobl sy'n cyflogi'r apelydd neu'n cael eu cyflogi ganddo. Hefyd, fel rheol, **ni ddylai** neb sy'n briod â rhywun sydd wedi'i wahardd rhag bod yn aelod o banel na rhywun sy'n berthynas agos iddynt neu'n ymwneud â hwy mewn modd arall fod yn aelod o'r panel ac, fel rheol, **ni ddylai** partneriaid mewn perthynas bersonol wasanaethu ar yr un panel. Yn gyffredinol, gallai unrhyw aelod o'r panel apêl y gwyddys fod ganddo farn benodol am yr apelydd – da neu ddrwg - gael ei ystyried yn rhywun nad yw'n ddiduedd. Os yw'n debygol y bydd apelydd yn codi unrhyw amheuaeth am natur ddiduedd unigolyn penodol, yna, **ni ddylent** eistedd fel aelod o'r panel yn y gwrandawriad hwnnw.

2.16 Pan fydd aelodau panel yn cael eu papurau ar gyfer yr apêl, **rhaid** iddynt ddweud wrth glerc y panel os ydynt yn adnabod unrhyw un o'r apelwyr fel y gellir ystyried pa mor briodol yw iddynt fod yn aelod o'r panel. Mae'n bosibl mai dim ond ar ddiwrnod y gwrandawriad y bydd aelod o'r panel yn sylweddoli ei fod yn adnabod yr apelydd. Dan amgylchiadau o'r fath, **rhaid** i'r aelod o'r panel ddatgelu hynny. **Rhaid** gofyn i'r apelydd a yw'n fodlon i'r panel fwrw ymlaen â'r apêl, ond os codir unrhyw bryderon, **rhaid** i'r aelod panel dan sylw ildio'i le a pheidio â chymryd rhan ym mhroses benderfynu'r apêl honno.

2.17 Pan fydd yn bosib, mae'n arfer da rhoi gwybod i apelwyr ymlaen llaw beth yw enwau aelodau'r panel, ac ai fel aelod lleyg ynteu fel rhywun â phrofiad ym myd addysg y maent yn gwasanaethu, er mwyn iddynt allu codi unrhyw bryderon sydd ganddynt ynglŷn â natur ddiduedd aelodau penodol o'r panel cyn y gwrandawriad ei hun. Fodd bynnag, **dylid** hefyd dynnu sylw at y ffaith y gall aelodaeth y panel newid funud olaf os nad oes modd osgoi hynny e.e. oherwydd salwch.

Sicrhau bod cworwm o aelodau ar y panel

2.18 Lle bydd panel â phum aelod iddo wedi dechrau ystyried apêl a bod unrhyw un o'r aelodau'n methu â bwrw ymlaen neu ei bod yn rhaid iddo dynnu'n ôl, caiff y panel barhau i eistedd, ar yr amod nad oes llai na thri aelod yn weddill a bod ganddynt o leiaf un aelod lleyg ac un aelod addysg o hyd. Os nad oes, **rhaid** cynnull panel newydd i wrando'r apêl. Lle bydd panel yn dechrau gyda thri aelod, **rhaid** iddo **beidio** â bwrw ymlaen os oes rhaid i un aelod ymadael, ac os felly rhaid llunio panel newydd er mwyn gwrando pob achos o'r newydd.

3. Rolau a chyfrifoldeb

3.1 **Rhaid** i bawb sy'n ymwneud â gwrandawriad derbyn fod yn gyfarwydd, a "gweithredu'n unol" â'r Cod Derbyn i Ysgolion a'r Cod Apelau Derbyn i Ysgolion a **rhaid** iddynt fod wedi'u hyfforddi hyd at lefel briodol. Ceir manylion am y rolau a'r cyfrifoldebau penodol isod.

Clerc y panel

3.2 **Rhaid** i bob panel gael gwasanaeth clercc. Nid yw'r clercc hwnnw'n aelod o'r panel ond mae ganddo rôl bwysig i'w chwarae o ran sicrhau bod y ffeithiau perthnasol yn cael eu sefydlu, bod y rheoliadau'n cael eu dilyn bob amser a bod gwrandawriad yr apêl yn deg.

3.3 **Rhaid** i'r clercc **beidio** â bod wedi chwarae rhan yn y penderfyniad sy'n destun yr apêl a **rhaid** iddo **beidio** â bod â buddiant ynddo. **Rhaid** i glerccod **beidio** â bod yn ymdrin â threfniadau derbyn fel rhan o'u cyflogaeth arferol. Fodd bynnag, **rhaid** i glerccod ddeall y Cod hwn yn dda a hefyd y gyfraith sy'n ymwneud â threfniadau derbyn a **rhaid** eu bod wedi cael hyfforddiant priodol a hwnnw'n cynnwys y gyfraith cydraddoldeb. Onid yw hyn yn bosibl **rhaid** sicrhau bod cyngor cyfreithiol ar gael i'r panel. **Dylai** ALLau a llywodraethwyr gan amlaf edrych y tu allan i'w staff eu hunain am bobl sydd â phrofiad perthnasol yn gweithio fel clercc pwyllgor proffesiynol neu gynghorydd cyfreithiol neu am bobl sydd â phrofiad yn cynnal ymchwiliadau neu wrandawriadau disgyblu. Caiff awdurdodau derbyn rannu clerccod.

3.4 Tasgau allweddol y clercc yw:

- Gwneud y trefniadau gweinyddol angenrheidiol ar gyfer gwrandawriadau.
- Esbonio'r gweithdrefnau sylfaenol i'r apelwyr ac ymdrin ag unrhyw gwestiynau a all fod ganddynt, am y gweithdrefnau yn unig, ar ddechrau'r gwrandawriad.
- Sicrhau bod y ffeithiau perthnasol, fel y'u darperir gan yr apelydd a'r awdurdod derbyn, ill dau, yn cael eu cyflwyno a'u cofnodi yn y gwrandawriad.
- Bod yn ffynhonnell cyngor annibynnol ynglŷn â'r weithdrefn, y Codau a'r gyfraith ynglŷn â'r trefniadau derbyn (gan roi cyngor fel rheol yng ngŵydd pob parti sy'n ymwneud â'r apêl), a chan ymyrryd yn ddoeth i gynorthwyo'r panel gyda'r weithdrefn, os oes angen.
- Cofnodi'r trafodion, y presenoldeb, y penderfyniadau, canlyniadau'r pleidleisio a'r rhesymau. Nid oes yn rhaid i'r cofnod hwn fod yn gofnod gair am air, ond **rhaid** iddo fod yn gofnod clir a chynhwysfawr o'r holl bwyntiau a godir yn yr apêl, gan ei gwneud yn glir beth oedd barn y panel am y pwyntiau pwysig a godwyd gan yr apelwyr.
- Rhoi gwybod am benderfyniad y panel i bob parti drwy lythyr.

3.5 Os bydd y panel yn ymneilltuo neu'n gwahodd y partiön i wneud hynny tra'i fod yn ystyried ei benderfyniadau, **rhaid** i'r clercc aros gyda'r panel ond dim ond at ddiben cynnig cyngor ynglŷn â'r weithdrefn neu'r gyfraith. Gall y clercc gynorthwyo

drwy gyfeirio at nodiadau tystiolaeth, a thrwy gofnodi penderfyniadau a'r rhesymau drostynt. Os cynigiwyd cyngor pellach, **dylai'r** clercc ystyried a oes angen ailadrodd y cyngor hwn wrth yr holl bartïon eraill a rhoi cyfle iddynt gynnig eu sylwadau arno.

Y cadeirydd

3.6 Mae gan y cadeirydd ran ganolog sef cyfarwyddo'r trafodion a **rhaidd** iddo allu rheoli'r gwrandawriad yn deg ac yn gadarn. Byddai profiad fel ynad, cadeirydd pwyllgor, uwch swyddog undeb neu rywbeth debyg yn werthfawr. **Dylai'r** cadeirydd geisio tawelu meddwl yr apelwyr a sicrhau bod y gwrandawriad yn cael ei gynnal mewn modd anffurfiol ond bod strwythur iddo. **Dylai** ddechrau'r achos drwy gyflwyno pawb yn y gwrandawriad ac esbonio rôl y clercc. **Dylai'r** cadeirydd esbonio ar y dechrau bod y panel yn annibynnol ac os bydd yn cadarnhau'r apêl, y bydd yn rhaid i'r awdurdod derbyn lynu wrth y penderfyniad hwnnw. **Dylai'r** cadeirydd gloi'r gwrandawriad drwy ofyn i'r apelwyr a ydynt wedi llwyddo i godi'r holl faterion yr oeddent yn dymuno'u codi ac a oes unrhyw bwyntiau ychwanegol yr hoffent eu gwneud.

Aelodau'r panel

3.7 Mae angen i bob aelod ar y panel fod yn ymwybodol o drefn y trafodion a chwarae rhan weithredol wrth holi'r swyddog sy'n cyflwyno a'r apelydd. **Rhaidd** iddynt **beiddio** â ffafrio'r naill barti na'r llall a **dylent** fod yn ymwybodol bob amser eu bod yn gweithredu'n annibynnol oddi ar yr ALI neu gorff llywodraethu'r ysgol, a'u bod yn cael eu gweld yn gweithredu felly. **Rhaidd** i aelodau'r panel **beiddio** â mynegi barn bersonol yn ystod gwrandawriad na dadlau o blaid achos y naill barti na'r llall.

Yr apelydd

3.8 Mae'r apelydd yn apelio ynghylch mater sy'n bwysig iawn i'w ddyfodol (yn achos person ifanc sy'n apelio yn erbyn penderfyniad ynghylch derbyn i chweched dosbarth) neu ddyfodol ei blentyn. Argymhellir pan na fydd apelydd neu ei gynrychiolydd yn gyfarwydd â gweithdrefnau gwrandawriad apêl derbyn, bydd Cadeirydd y panel yn mabwysiadu rôl "galluogi" yn yr achosion hyn i helpu rhieni a phobl ifanc i gyflwyno eu hachos. **Rhaidd** i awdurdodau derbyn roi arweiniad a gwybodaeth briodol i apelwyr cyn y gwrandawriad i'w galluogi i baratoi eu hachos ar gyfer yr apêl. Mae gan apelwyr yr hawl i holi'r swyddog cyflwyno yn ystod yr achos. Mae rôl yr apelydd yng ngwrandawriad yr apêl yn un arbennig o anodd, a **dylai'r** panel bob amser gadw hyn mewn cof.

Y swyddog cyflwyno

3.9 **Rhaidd** i'r awdurdod derbyn ddarparu swyddog cyflwyno sy'n gyfrifol am gyflwyno'r penderfyniad i beiddio â derbyn y plentyn/person ifanc a hynny mewn ffordd mor glir ag y bo modd, gan roi'r holl wybodaeth berthnasol. **Rhaidd** i'r swyddog fod yn barod i ateb cwestiynau manwl am yr achos a wrandewir a chwestiynau am yr ysgol a'i threfniadau derbyn, a bydd angen i'r swyddog fod yn bresennol drwy gydol y gwrandawriad er mwyn gallu gwneud hynny. **Rhaidd** i'r swyddog cyflwyno fod wedi'i hyfforddi'n llawn yng ngweithdrefnau apelaau derbyn.

3.10 **Dylai'r** swyddog cyflwyno fod yn ddigon parod i gyflwyno'r achos fel nad oes angen i un o gynrychiolwyr yr ysgol fod yn bresennol yn y gwrandawriad. Fodd bynnag, gall pennaeth neu gynrychiolydd arall o'r ysgol fynychu o bryd i'w gilydd, a dim ond pan fo angen i ateb cwestiynau a ofynnir iddynt am yr ysgol. **Ni ddylai** absenoldeb cynrychiolydd fod yn rheswm i ohirio trefnu'r gwrandawriad.

3.11 **Dylai'r** swyddog cyflwyno osgoi cyswllt â'r panel yn absenoldeb partïon eraill.

4. Camau cyn gwrandawriad yr apêl

Hawl i apelio

4.1 Mae gan unrhyw riant (ac eithrio un y mae ei blentyn wedi'i wahardd yn barhaol o ddwy ysgol) y gwrthodir lle i'w blentyn mewn ysgol, neu berson ifanc y gwrthodir lle iddo mewn chweched dosbarth ysgol, hawl statudol i apelio i banel apêl annibynnol (nid yw'r hawl hon i apelio'n ymestyn i geisiadau am addysg feithrin). Bydd gan rieni neu bobl ifanc hawl i apelio hefyd os cynigiwyd lle i blentyn neu berson ifanc ac y tynnwyd y cynnig hwnnw'n ôl.

4.2 Os gwrthodir lle i blentyn/person ifanc mewn ysgol/chweched dosbarth, **rhaid** rhoi'r rhesymau llawn, ar ffurf ysgrifenedig, i'r rhieni (a'r personau ifanc yn achos derbyn i chweched dosbarth), yn esbonio pam y bu'r cais yn aflwyddiannus, gan gyfeirio at y trefniadau derbyn a gyhoeddwyd ar gyfer yr ysgol, gan gynnwys ai oherwydd y cyfyngiad ar faint y dosbarth babanod y gwrthodwyd lle. **Rhaid** i'r llythyr roi gwybod iddynt am eu hawl i apelio, gan gynnwys manylion ynglŷn â sut mae apelio (gellir defnyddio ffurflen sydd wedi'i hargraffu'n barod) ac at bwy y dylid anfon y rhybudd eu bod am apelio. **Rhaid** hefyd roi manylion ynglŷn ag ymhle y mae rhagor o wybodaeth ar gael ac am yr hawl i ddod i'r gwrandawriad apêl. **Rhaid** pennu unrhyw ddyddiadau cau ar gyfer cyflwyno neu dderbyn gwybodaeth. Er y gall fod o gymorth, yn enwedig yng nghyswllt apelau sy'n ymwneud â maint dosbarth babanod, ddweud o dan ba amgylchiadau prin y gallai'r panel gadarnhau apêl (gweler Atodiad C) **rhaid** i'r llythyrau hyn **beidio** â rhoi unrhyw awgrym ynglŷn â pha mor debygol yw'r apêl o lwyddo.

Rhieni/personau ifanc yn hysbysu ei bod yn fwriad ganddynt apelio

4.3 **Rhaid** rhoi o leiaf 14 diwrnod (10 diwrnod gwaith) i rieni/personau ifanc o'r dyddiad pan gânt eu hysbysu i'w cais fod yn aflwyddiannus baratoi a chyflwyno'u hapelau ysgrifenedig. Er mwyn osgoi unrhyw amheuaeth ynglŷn ag a yw'r cais am apêl wedi'u cyrraedd, **dylai** awdurdodau derbyn ystyried anfon cydnabyddiaeth. Os bydd rhieni/pobl ifanc yn cyflwyno apêl hwyr oherwydd amgylchiadau anodd neu oherwydd nad oeddent yn deall y gofynion, **rhaid** i awdurdodau derbyn **beidio** â gwrthod apêl hwyr heb reswm da. **Dylid** gwrando apêl hwyr yr un pryd ag y gwrandewir unrhyw apelau eraill ar gyfer ysgol benodol, neu cyn gynted ag y bo modd wedi hynny. Lle bynnag y bo modd, **dylai'r** panel apêl sy'n gwrando unrhyw apelau hwyr gynnwys yr un aelodau. **Rhaid peidio** â chynnal gwrandawriadau cyn unrhyw ddyddiad cau a bennwyd ar gyfer cyflwyno apelau.

Hysbysu apelwyr ynglŷn â dyddiad gwrandawriad yr apêl

4.4 **Rhaid** rhoi o leiaf 14 diwrnod (10 diwrnod gwaith) o rybudd ysgrifenedig i apelwyr ynglŷn â dyddiad gwrandawriad yr apêl, onid ydynt wedi cytuno i gyfnod byrrach (os bydd apelwyr yn cytuno i gyfnod byrrach o rybudd, dylent gadarnhau hyn â chlerc y panel yn ysgrifenedig, neu drwy e-bost). Pan fydd y person ifanc a'i rieni yn apelio yn erbyn penderfyniad, mewn achos derbyn i chweched dosbarth, **rhaid** gwrando'r apelau hynny gyda'i gilydd.

Gwybodaeth i apelwyr am apelau

4.5 Mae'n beth da i awdurdodau derbyn baratoi arweiniad i apelwyr ynglŷn ag apelau, ar sail eu gwybodaeth am eu hamgylchiadau lleol eu hunain, a rhoi hyn iddynt pan roddir gwybod bod y cais yn aflwyddiannus. Efallai y byddai ALLau a chyrrff llywodraethu sy'n gyfrifol am drefnu apelau'n ystyried cynhyrchu set o ganllawiau ar y cyd i apelwyr yn eu hardal. **Dylai** rhywfaint o'r wybodaeth sydd yn y Cod hwn fod yn sail ar gyfer arweiniad o'r fath. Byddai cynnwys pwynt cyswllt ar gyfer ymholiadau ynglŷn â'r broses apelio o gymorth hefyd. Mae'n arbennig o bwysig i ALLau a llywodraethwyr roi gwybod i apelwyr bod ganddynt hawl i fod yn bresennol pan wrandewir eu hapêl, ac mai dyma'u cyfle i wneud yn siŵr bod y panel apêl yn gwbl ymwybodol o holl ffeithiau eu hachos cyn iddo benderfynu.

4.6 Mae'n arfer da gofyn i apelwyr cyn y gwrandawriad a oes ganddynt unrhyw ofynion arbennig y mae angen eu hystyried, er enghraifft, darparu dehonglydd/cyfieithydd.

4.7 Wrth roi gwybod iddynt am ddyddiad gwrandawriad yr apêl, **rhaid** i'r awdurdod derbyn:

- Ofyn i apelwyr ddarparu unrhyw ddogfennau, gwybodaeth a thystiolaeth y maent yn dymuno'u cyflwyno i'r panel i fod yn gefn i'w hachos cyn gynted ag y bo modd, ond gan roi gwybod iddynt y cânt gyflwyno gwybodaeth unrhyw bryd cyn y gwrandawriad.
- Ei gwneud yn glir a fydd unrhyw ohebiaeth gynharach rhwng yr apelydd a'r ysgol yn cael ei chynnwys yn awtomatig ym mhapurau'r panel, ynteu ai dim ond y dogfennau hynny y mae'r apelwyr wedi'u cyflwyno'n benodol ar gyfer gwrandawriad yr apêl.
- Eu hysbysu ynglŷn ag ar ba sail yr ystyrir yr apêl, er enghraifft, drwy amlinellu'r cwmpas cyfyngedig sydd ar gyfer cadarnhau apêl ynglŷn â dosbarth babanod sy'n cynnwys 30 o ddisgyblion. Os nad yw'n glir ai ar sail maint y dosbarth babanod y mae'r apêl, ynteu ar sail anfantais arferol, rhaid cynghori'r apelwyr i baratoi ar gyfer y naill a'r llall.

4.8 Er mwyn caniatáu i apelwyr baratoi ar gyfer gwrandawriad yr apêl, **rhaid** i'r awdurdod derbyn roi'r wybodaeth a ganlyn hefyd iddynt o leiaf 3 diwrnod gwaith cyn y gwrandawriad:

- Enwau aelodau'r panel a'r clerc, gan nodi y gallai'r rhain newid yn sgil amgylchiadau anochel, ac ym mha rinwedd y maent yn gwasanaethu (gweler paragraff 2.2). Y rheswm dros wneud hyn yw er mwyn rhoi'r cyfle i apelwyr (a phartion eraill) godi unrhyw amheuan ynglŷn â natur ddiduedd aelodau penodol o'r panel, cyn gwrandaw'r apêl.
- Yr holl wybodaeth y mae'r apelwyr yn gwneud cais rhesymol amdani, wedi'i chyflwyno ar ffurf hawdd ei deall. Nodi a oes unrhyw dystion wedi'u gwahodd i roi tystiolaeth yn y gwrandawriad (gweler paragraffau 4.16 a 4.17).

Amserlen apelau derbyn

4.9 **Rhaid** i awdurdodau derbyn drefnu eu hamserlen apelau er mwyn i apelau a wneir yn ystod y broses derbyn a amserlennwyd gael eu clywed o fewn 30 diwrnod ysgol i'r dyddiad cau a bennwyd ar gyfer cyflwyno apelau. **Rhaid** cynnal gwrandawiadau apêl ar gyfer apelau a wneir y tu allan i'r broses derbyn a amserlennwyd o fewn 30 diwrnod ysgol i'r dyddiad pan fydd yr apêl yn cyrraedd ar ffurf ysgrifenedig. Yn ystod gwyliau'r haf **rhaid** i awdurdodau derbyn drefnu i gynnal eu hapelau cyn pen 30 diwrnod gwaith i'r dyddiad pan fydd yr apêl yn cyrraedd ar ffurf ysgrifenedig.

4.10 Er mwyn osgoi oedi annerbyniol, efallai y byddai awdurdodau derbyn yn dymuno gwneud trefniadau ar y cyd i wrando apelau sy'n ymwneud â cheisiadau achlysurol. **Dylai** awdurdodau derbyn gyhoeddi amserlen digwyddiadau ymlaen llaw, gan gynnwys ym mha gyfnod y disgwylir cynnal apelau ar gyfer y broses derbyn a amserlennwyd.

4.11 Mae'n gymorth cynllunio dipyn ymlaen llaw er mwyn sicrhau mai un panel sy'n gwrandao'r holl apelau ar gyfer ysgol benodol, onid oes rhesymau eithriadol pam na ellir gwneud hyn. Mae'n arfer da holi aelodau'r panel a threfnu dyddiadau a lleoliadau amodol ar gyfer gwrandawiadau ymhell cyn dyddiad y cynnig. Pan fydd union nifer yr apelau'n hysbys, gellir cadarnhau'r dyddiadau gydag aelodau'r panel. Mae bob tro'n bosibl y gall fod yn rhaid i aelod o'r panel beidio â bod yn bresennol ar fyr rybudd oherwydd salwch neu am resymau eraill, a **dylai** awdurdodau derbyn gynnwys nifer o eilyddion posibl wrth flaengynllunio. Arfer da yw cynllunio ar y sail y bydd gennych fwy o apelau nag a fu mewn blynyddoedd blaenorol, gan ei bod yn haws canslo trefniadau na threfnu gwrandawiadau ychwanegol.

4.12 Yn ôl y gyfraith, nid oes yn rhaid i rieni anfon eu plant i'r ysgol tan ddechrau'r tymor ar ôl eu pen-blwydd yn bump oed ac mae'r Cod Derbyn i Ysgolion yn mynnu bod awdurdodau derbyn yn cytuno i geisiadau ar gyfer gohirio derbyn i ddsbarthiadau derbyn. **Rhaid** i baneli apêl sicrhau bod pob apêl a wneir o fewn y broses derbyn a amserlennwyd yn cael eu gwrandao ar yr un pryd, ni waeth ym mha dymor y disgwylir i'r plentyn ddechrau yn yr ysgol.

Cynrychiolaeth

4.13 **Rhaid** i baneli apêl roi'r cyfle i apelwyr fod yn bresennol eu hunain, iddynt gyflwyno'u hachos ar lafar⁶ ac iddynt egluro neu ategu eu hapêl ysgrifenedig. Mae'n bwysig ceisio trefnu amser a lle ar gyfer y gwrandawriad a fydd yn caniatáu iddynt wneud hynny. Os nad oes modd cynnig dyddiad arall, a gall hyn fod yn wir mewn apelau sawl-achos, bydd yn rhaid penderfynu ynglŷn â'r apêl ar sail pa wybodaeth ysgrifenedig bynnag sydd ar gael a **rhaid** egluro hyn wrth yr apelydd.

4.14 Caiff cyfaill, cynghorwr, dehonglydd/cyfieithydd neu arwyddwr⁷ ddod gyda'r apelydd neu ei gynrychioli a chaiff hwnnw siarad ar ei ran. Gellid defnyddio gwasanaeth eiriol annibynnol petai angen. **Ni ddylai** fod angen cynrychiolaeth

⁶ Paragraff 1(4) o Atodlen 2 i [Reoliadau 2005](#).
⁷ Paragraff 1(4) o Atodlen 2 i [Reoliadau 2005](#).

gyfreithiol ar gyfer apelau derbyn, er bod rhwydd hynt i apelwyr gael cynrychiolaeth o'r fath os dymunant. Fodd bynnag, **rhaid** i baneli ofalu nad yw apelwyr heb gynrychiolaeth yn cael eu trin yn wahanol i'r apelwyr y mae ganddynt gynrychiolaeth. Os yw'n fwrriad gan apelwyr gael eu cynrychioli neu ddod â chyfaill neu gynghorwr, neu ddehonglydd/cyfieithydd neu arwyddwr gyda hwy, **dylent** roi gwybod i'r clerc ymlaen llaw. Dylai awdurdodau derbyn ddarparu cyfleusterau dehongli/cyfieithu ar y pryd neu arwyddo os gwneir cais am hynny.

4.15 Rhaid rhoi gwybod i apelwyr **na chaiff** aelod o'r Cyngor, swyddog ALI, Aelod Cynulliad na gwleidydd lleol ddod gyda nhw, gan y gallai hyn arwain at wrthdaro buddiannau, annhegwch i apelwyr eraill a rhoi gormod o bwysau ar y panel.

Tystiolaeth a thystion

4.16 Mae gan apelwyr a swyddogion cyflwyno'r hawl i benderfynu sut mae trefnu eu cyflwyniad ond nid yw'n debygol y bydd angen i dystion fod yn bresennol. Gall y panel ei ystyried yn briodol caniatáu i dystion nad ydynt yn bresennol roi dystiolaeth, ar yr amod ei bod yn berthnasol ac nad yw'n ailadroddus. Caiff paneli (gan roi rhybudd i'r apelwyr ymlaen llaw) ofyn iddynt gadarnhau gwybodaeth a gafwyd am faterion megis cyflwr meddygol neu eu cyfeiriad. **Ni ddylai** fod angen i **bennaeth** neu **lywodraethwr** fod yn dyst, gan mai gwaith y swyddog cyflwyno yw darparu gwybodaeth am yr ysgol.

4.17 Os yw'r plentyn yn dymuno bod yn bresennol yn y gwrandawriad i roi dystiolaeth, **dylid** trefnu er mwyn i'r plentyn allu gwneud hynny a dylai'r panel ymddwyn mewn modd sy'n adlewyrchu bod plentyn yn bresennol. Efallai y bydd hefyd angen darparu hyfforddiant mewn sgiliau cadeirio priodol ar gyfer rheoli gwrandawiadau pan fydd plant yn bresennol.

4.18 Y panel sydd i benderfynu a **ddylai** unrhyw dyst, ar ôl rhoi dystiolaeth, aros yno tra bo gweddill yr achos yn cael ei gyflwyno. Gallai hyn fod o gymorth i wneud yr achos yn fwy anffurfiol, ond ni fydd bob tro'n ddymunol.

Lleoliad yr apêl

4.19 Ac ystyried y pwyslais ar annibyniaeth y broses apêl, **rhaid** defnyddio lleoliad niwtral i wrando'r apêl, ond gallai ALLau ddefnyddio'u hadeiladau eu hunain os nad ydynt yn gysylltiedig â gwaith staff derbyn. **Rhaid** i ysgolion sefydledig ac ysgolion gwirfoddol a gynorthwyir drefnu lleoliad ar wahân i'r ysgol, ac anogir ALLau i helpu i ddarparu lleoliad addas, er mwyn helpu ysgolion a lleihau costau. **Rhaid** i'r arian a ddirprwyir i awdurdodau derbyn ar gyfer apelau dalu treuliau fel hyn. **Rhaid** i'r lleoliadau ar gyfer gwrandawiadau:

- fod yn hwylus i'r apelwyr
- bod wedi'u harwyddo'n ddigonol
- bod yn fannau y gellir eu cyrraedd ar gludiant cyhoeddus
- bod yn hwylus i bobl ag anableddau (gan ystyried darparu lleoedd i barcio car)

- bod â lle aros addas i'r apelwyr, sy'n eu cadw ar wahân i'r panel a'r swyddog cyflwyno, a
- bod ag ystafell addas i'r swyddog cyflwyno aros ar wahân i'r panel cyn yr apelau a rhyngddynt.

4.20 Pwyntiau eraill i'w hystyried:

- **rhaid** bod lle ar gael i'r partïon a'u cynrychiolydd neu eu cynghorwr gynnal trafodaethau preifat
- **ni ddylai'r** gwrandawriad gael ei darfu gan sŵn o'r tu allan neu gan bobl yn dod i mewn i'r ystafell
- **ni ddylai'r** sawl sy'n aros y tu allan allu clywed yr hyn sy'n digwydd ar y tu mewn
- **dylai** fod strwythur i'r ffordd y mae'r ystafell wedi'i gosod, a dylai fod yn gyfforddus ac yn anffurfiol
- **dylid** darparu dŵr yfed neu luniaeth arall
- **dylai'r** toiledau fod yn gyfleus, gan gynnwys toiledau i bobl anabl.
- **dylai** fod platiau enwau ar gael ar gyfer y panel a'r clerc, a
- **dylid** caniatáu digon o amser ar gyfer y gwrandawriad, yn enwedig os oes dehonglydd/cyfieithydd yn bresennol i weithredu ar ran yr apelwyr.

“Lobio” aelodau'r panel

4.21 Er mwyn bod yn deg i'r apelwyr eraill, **rhaid peidio** â chynnwys aelodau mewn unrhyw drafodaethau gydag apelwyr cyn eu gwrandawriad. **Dylent** atgoffa apelwyr y **dylid** cyflwyno unrhyw wybodaeth ychwanegol y maent yn dymuno'i hychwanegu at eu hapêl ar ffurf ysgrifenedig cyn y gwrandawriad ac y cânt y cyfle i ddweud eu dweud pan gynhelir y gwrandawriad. Hefyd, **rhaid peidio** â chynnwys aelodau'r panel mewn trafodaethau ag aelodau'r awdurdod derbyn cyn y gwrandawriad ac **ni ddylent** gael egwyl lluniaeth gyda chynrychiolwyr yr awdurdod derbyn yn ystod y diwrnod. Mae'r un ystyriaethau'n berthnasol i glercod, ac eithrio lle bydd yr apelydd neu gynrychiolydd yr awdurdod derbyn yn dymuno gofyn cwestiwn ynglŷn â'r weithdrefn.

Paratoi a chynhyrchu tystiolaeth gan yr awdurdod derbyn cyn y gwrandawriad

4.22 O leiaf 7 niwrnod (5 diwrnod gwaith) cyn y gwrandawriad (onid yw'r apelwyr wedi ildio'u hawl i gyfnod rhybudd 14 diwrnod ynglŷn â'u hapêl) - gweler paragraff 4.4 - **rhaid** i'r awdurdod derbyn roi'r dogfennau a ganlyn i glerc y panel apêl ac i'r apelwyr (gellir anfon y dogfennau ar ffurf electronig, ond dim ond os bydd pob parti dan sylw'n cytuno i hynny):

- Datganiad ysgrifenedig yn crynhoi sut mae'r trefniadau derbyn ar gyfer yr ysgol yn berthnasol i gais yr apelydd, gydag unrhyw wybodaeth gefndir berthnasol ynghyd ag unrhyw ddogfennau y maent wedi dibynnu'n sylweddol arnynt (megis ffurflen gais yr apelydd neu eirdaon gan weinidogion crefyddol).

- Datganiad ysgrifenedig yn crynhoi'r rhesymau dros y penderfyniad, gan esbonio sut y byddai derbyn plentyn/person ifanc ychwanegol yn anfanteisiol o ran darparu addysg effeithiol neu ddefnyddio adnoddau'n effeithiol boed yr awdurdod derbyn yn amddiffyn ei benderfyniad ar sail deddfwriaeth maint dosbarthiadau babanod ai peidio. **Dylai** unrhyw ddatganiad yn cyfeirio at adeiladau, maint dosbarthiadau, capasiti ac ati gael ei ategu gan wybodaeth ysgrifenedig ffeithiol megis profforma cyfrifo capasiti'r ysgol, a chynllun yn dangos trefn y dosbarthiadau, gan nad oes modd mynd ag aelodau paneli ar 'deithiau tywys' o gwmpas ysgolion er mwyn iddynt asesu hyn drostynt eu hunain, oherwydd gallai hynny wneud i bobl amau eu hannibyniaeth ac arwain at honiadau o lobio.
- Copïau o unrhyw wybodaeth neu ddogfennau sydd i'w cyflwyno i'r panel yn y gwrandawriad, gan gynnwys unrhyw beth sydd wedi'i gyflwyno gan yr apelwyr erbyn hynny.

4.23 **Ni ddylai** fod unrhyw sail i'r awdurdod derbyn gyflwyno gwybodaeth sylweddol newydd yn yr apêl.

4.24 **Rhaid** i'r awdurdod derbyn ddarparu'r holl wybodaeth y bydd yr apelwyr yn gwneud cais rhesymol amdani, gan gynnwys profforma cyfrifo capasiti ddiweddar a gwybodaeth ffeithiol arall am yr ysgol, er mwyn iddynt allu cwestiynu achos yr awdurdod derbyn. Caiff apelwyr ddarparu unrhyw wybodaeth neu dystiolaeth ychwanegol sydd, yn eu barn hwy, yn gefn i'w hachos. Nid yw rôl y clerc yn cynnwys didoli'r hyn a all fod, yn eu barn hwy, yn ddeunydd amhriodol; mater i'r panel yw penderfynu a ddylid rhoi sylw i'r hyn a gyflwynir ai peidio.

4.25 **Rhaid** i'r clerc sicrhau bod yr holl ddogfennau a restrir ym mharagraff 4.22 yn cael eu hanfon at aelodau'r panel drwy'r post neu o law i law, 3 diwrnod cyn y gwrandawriad fan leiaf.

4.26 Cyn y gwrandawriad, **rhaid** i'r clerc roi gwybod i'r apelwyr ac i'r swyddog cyflwyno beth fydd trefn y busnes (gweler y drefn a awgrymir ym mharagraff 5.3).

5. Gwrandawriad yr apêl

Natur y gwrandawriad

5.1 **Rhaid** i'r paneli apêl weithredu'n unol ag egwyddorion cyfiawnder naturiol, a **rhaid** seilio'r ffordd y cynhelir gwrandawiadau ar drefn deg a, chyn belled ag y bo modd, dylid ceisio creu awyrgylch anffurfiol. Bydd yn anodd creu awyrgylch anffurfiol, er enghraifft, os recordir y gwrandawriad ar dâp, a **dylid** osgoi gwneud hyn ac eithrio lle y gallai hynny fod o gymorth i apelydd sydd ag anabled.

5.2 Fel rheol, **dylid** cynnal apelau'n breifat, onid ydynt yn cael eu gwrando fel rhan o apêl sawl-achos (gweler paragraffau 5.21 i 5.26)⁸. **Rhaid** cynnal pob rhan o'r achos yng ngŵydd pob aelod o'r panel a phob parti, ac eithrio mewn sefyllfa lle na all yr apelwyr fod yn bresennol. **Rhaid peidio** â gadael un parti ar ei ben ei hun gyda'r panel a'r parti arall yn absennol os yw'r naill barti a'r llall yn bresennol yn y gwrandawriad. Ceir arweiniad manylach am natur gwrandawiadau apêl, gan gynnwys egwyddorion cyfiawnder naturiol yn Atodiad B y Cod hwn.

Trefn y gwrandawriad

5.3 Dyma'r drefn a awgrymir:

- achos yr awdurdod derbyn
- yr apelwyr yn holi

(Oni phofir anfantais, **rhaid** i'r gwrandawriad (yn achos apêl sengl) ddod i ben yn awr a **rhaid** dweud wrth yr apelwyr i'w hapêl fod yn llwyddiannus)

- achos yr apelydd
- yr awdurdod derbyn yn holi
- yr awdurdod derbyn yn crynhoi
- yr apelydd yn crynhoi

5.4 Ar ddechrau'r gwrandawriad, **rhaid** i gadeirydd y panel groesawu'r partïon a chyflwyno aelodau'r panel a'r cler. **Rhaid** i'r cadeirydd hefyd gyflwyno'r swyddog cyflwyno a'r apelwyr, gan drin y naill a'r llall yn yr un modd. Hyd yn oes os yw'r panel yn gyfarwydd â'r swyddog cyflwyno am iddo fod mewn sawl gwrandawriad, **dylid** gochel rhag rhoi unrhyw argraff bod y panel a'r swyddog cyflwyno'n cydweithio. **Dylai** cadeirydd y panel esbonio'r weithdrefn yn glir ac yn syml gan roi manylion y materion y bydd y panel yn mynd i'r afael â hwy ac ym mha drefn. **Dylid** hefyd egluro'r broses dau gam (gweler paragraff 5.14) neu gwmpas cyfyngedig apêl ar sail maint dosbarth babanod, yn glir i'r apelydd, fel sy'n briodol. **Dylai'r** cadeirydd esbonio bod y panel yn gorff annibynnol ac os bydd yn cadarnhau apêl yr apelwyr, y bydd yn rhaid i'r awdurdod derbyn lynu wrth y penderfyniad hwnnw.

5.5 Caiff aelodau'r panel ofyn cwestiynau unrhyw bryd os ydynt yn dymuno cael eglurhad ynglŷn â'r hyn a ddywedir neu os oes angen gwybodaeth arnynt er mwyn

---

⁸ Paragraff 1(5) o Atodlen 2 i [Reoliadau 2005](#).

penderfynu. Ni **ddylai** aelodau'r panel byth geisio ateb cwestiynau ar ran y swyddog cyflwyno, gan y gallai hyn roi'r argraff eu bod yn cydweithio.

5.6 Os codir materion newydd o sylwedd am y tro cyntaf yn y gwrandawriad, mae'n bosibl y bydd angen gohirio'r gwrandawriad er mwyn i unrhyw barti y mae hyn yn peri syndod iddynt gael amser i ystyried y materion dan sylw. Dylid hysbysu rhieni os ydynt yn cyflwyno gwybodaeth yn yr apêl y mae angen ei gwirio, efallai y bydd yn rhaid i'r apêl ailymgynnull ar ôl ymchwilio i'r materion a godir.

5.7 Mae'n bosibl y bydd angen addasu'r weithdrefn mewn apelau sawl-achos (gweler paragraffau 5.21 i 5.26).

Materion y mae'n ofynnol, yn ôl y rheoliadau a'r Cod hwn, i'r panel apêl eu hystyried

Yr hyn sydd orau gan riant

5.8 Mae gofyn i baneli apêl ystyried dyletswydd gyffredinol awdurdod derbyn i gydymffurfio â'r hyn sydd orau gan riant (neu'r hyn sydd orau gan berson ifanc yn achos derbyn i chweched dosbarth) yn amodol ar yr eithriad a nodir ym mharagraff 5.9. **Rhaid** iddynt hefyd ystyried a wrthodwyd lle ar gam, neu o ganlyniad i drefniadau derbyn sy'n mynd yn groes i'r darpariaethau gorfodol yn y Cod Derbyn i Ysgolion a'r ddeddfwriaeth.

5.9 **Rhaid** i awdurdodau derbyn gydymffurfio â cheisiadau i dderbyn ac eithrio dan yr amgylchiadau a ganlyn:

- Lle byddai derbyn y plentyn yn niweidio'r ddarpariaeth gyffredinol o addysg effeithlon neu'r defnydd effeithlon o adnoddau. (Ni chaiff awdurdodau derbyn wrthod derbyn plant neu bersonau ifanc i unrhyw grŵp blwyddyn y derbynnir disgyblion i'r ysgol iddo fel rheol ar y seiliau hyn oni fydd nifer y cheisiadau am leoedd yn y grŵp blwyddyn perthnasol hwnnw'n fwy na nifer derbyn yr ysgol.) Gall anfantais godi yn sgil camau y mae gofyn eu cymryd er mwyn cydymffurfio â'r cyfyngiad ar faint dosbarthiadau babanod (gelwir hyn yn anfantais maint dosbarth - gweler paragraffau 5.10 i 5.13 ac Atodiad C).
- Lle derbynnir disgyblion i'r chweched dosbarth yn llwyr ar sail gallu neu ddawn arbennig ac y byddai derbyn disgybl yn anghydnaws â threfniadau derbyn ar sail dethol fel hyn.
- Lle bydd ysgol breswyl a gynhelir gan y wladwriaeth wedi pennu niferoedd derbyn ar wahân ar gyfer disgyblion dydd a disgyblion preswyl a bod ganddi fwy o ymgeiswyr ar gyfer y naill categori neu'r llall nag sydd o leoedd, er y gall fod lleoedd ar gael yn y categori arall.
- Lle bydd y plentyn wedi'i wahardd o ddwy ysgol neu fwy a'r gwaharddiad diweddaraf wedi digwydd yn ystod y ddwy flynedd diwethaf. Nid yw hyn yn berthnasol i blant o dan oedran ysgol gorfodol, disgyblion a fyddai wedi'u haillderbyn ar ôl eu gwahardd, neu'r rheini a fyddai wedi'u haillderbyn petai'r corff llywodraethu a oedd yn adolygu'r achos neu'r panel apêl ar gyfer gwaharddiadau'n ei hystyried yn ymarferol gwneud hynny dan yr amgylchiadau. Ystyrir gwaharddiad

parhaol yn waharddiad sy'n dechrau ar y diwrnod ysgol cyntaf pan fydd y pennaeth wedi dweud wrth y disgybl am beidio â mynychu'r ysgol.

Maint dosbarthiadau babanod

5.10 Yn ôl y cyfyngiadau statudol ar faint dosbarthiadau, gydag eithriadau prin penodol, ni chaiff dosbarthiadau babanod (Blwyddyn derbyn, Blwyddyn 1 a Blwyddyn 2) gynnwys mwy na 30 disgybl. Disgrifir yr eithriadau prin yn fanwl ym mharagraff 3.48 y Cod Derbyn i Ysgolion. Mae'n bwysig gwahaniaethu rhwng deddfwriaeth maint dosbarthiadau babanod a niferoedd derbyn, am y gallai anfantais arferol godi ar adegau pan na fyddai anfantais maint dosbarth o bosibl yn codi.

5.11 Mae paragraffau 5.10 i 5.12 ac Atodiad C yn delio'n unig ag apelau lle mae awdurdod derbyn wedi gwrthod derbyn plentyn i ysgol am ei fod yn credu y byddai'r plentyn ychwanegol yn anfantaisiol i faint y dosbarth⁹. Hynny yw, yn anfantaisiol i ddarparu addysg effeithlon neu ddefnyddio adnoddau'n effeithlon o ganlyniad i'r mesurau perthnasol y byddai eu hangen i gydymffurfio â'r ddyletswydd i gyfyngu ar faint dosbarthiadau babanod. Fodd bynnag, mewn perthynas â'r flwyddyn derbyn ni ellid dweud y byddai anfantais o'r fath yn codi oni bai y rhagorid ar nifer derbyn yr ysgol.

5.12 Ychydig iawn o le sydd i banel apelau derbyn gadarnhau apêl yn erbyn peidio â derbyn plentyn os yw'r awdurdod derbyn wedi gwrthod lle ar sail anfantais maint dosbarth. **Dim ond** os byddai'r plentyn wedi cael cynnig lle petai'r trefniadau derbyn wedi'u rhoi ar waith yn iawn, **neu** os nad yw'r trefniadau'n cydymffurfio â deddfwriaeth a phe baent wedi, byddai lle wedi'i gynnig, **neu** os nad oedd y penderfyniad yn un y byddai awdurdod derbyn rhesymol yn ei wneud dan amgylchiadau'r achos, y bydd modd i banel apêl gadarnhau apêl derbyn. Ceir rhagor o fanylion am hyn yn Atodiad C.

5.13 Er nad oes deddfwriaeth yn cyfyngu dosbarthiadau i 30 neu lai yng Nghyfnod Allweddol 2, dyma darged Llywodraeth Cymru ar gyfer maint dosbarthiadau.

Penderfynu ar apelau ar wahân i apelau maint dosbarthiadau babanod

Proses dau gam

5.14 **Rhaid** dilyn proses dau gam ym mhob apêl 'anfantais' ac eithrio lle bydd anfantais maint dosbarth dan sylw. Mae'r paragraffau canlynol yn disgrifio'r camau a'r amgylchiadau pan fo'n rhaid cadarnhau apelau.

5.15 Barn y llysoedd yw mai dyma'r ddau gam gwahanol y **dylid** eu dilyn:

1. **cam ffeithiol** er mwyn i'r panel:
  - a) ystyried a yw'r trefniadau derbyn a gyhoeddwyd yn cydymffurfio â gofynion gorfodol y Cod Derbyn i Ysgolion a Rhan 3 o Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998.

⁹ Y Cod Derbyn i Ysgolion, paragraffau 3.45 i 3.50.

Rhaid i'r panel apêl gadarnhau'r apêl yn ystod y cam cyntaf os nad yw'n meddwl bod trefniadau derbyn yr ysgol yn cydymffurfio â gofynion gorfodol y Cod Derbyn i Ysgolion neu Ran 3 o Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998, ac os yw'n meddwl y byddai'r plentyn wedi cael cynnig lle pe baent wedi cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth.

b) ystyried a gafodd trefniadau derbyn a oedd yn cydymffurfio eu rhoi ar waith yn gywir ac mewn modd diduedd yn yr achos(ion) dan sylw.

Rhaid i'r panel apêl gadarnhau'r apêl yn ystod y cam cyntaf lle na chafodd y trefniadau derbyn eu rhoi ar waith yn gywir ac mewn modd diduedd a lle y byddai'r plentyn wedi cael cynnig lle pe baent wedi'u rhoi ar waith yn gywir.

c) penderfynu a fyddai 'anfantais' yn codi mewn gwirionedd pe bai'r plentyn neu'r person ifanc yn cael ei dderbyn.

Rhaid i'r panel apêl gadarnhau'r apêl yn ystod y cam cyntaf os nad yw'n fodlon yn ystod y cam cyntaf y byddai anfantais pe bai'r plentyn neu'r person ifanc yn cael ei dderbyn i'r ysgol. Os nad oes ond un apêl ar gyfer yr ysgol, **rhaid** i'r panel ganiatáu'r apêl a pheidio â bwrw ymlaen â'r ail gam (**ond** os oes sawl apêl ar gyfer yr un ysgol, gweler paragraffau 5.18 i 5.26).

Rhaid i'r panel apêl gyfeirio'n ddi-oed at yr awdurdod lleol a'r awdurdod derbyn (os yw'r apêl ar gyfer ysgol sy'n gweithredu fel ei awdurdod derbyn ei hun) unrhyw agweddau ar y trefniadau derbyn y bydd yn nodi eu bod yn anghyfreithlon.

2. **cam tafoli** i'r panel ddefnyddio'i grebwyll, gan bwysu a mesur i ba raddau y mae anfantais yn codi a grym dadl yr apelydd, cyn penderfynu.

Lle bo modd i'r awdurdod derbyn fodloni'r panel apêl y byddai anfantais, **dylai'r** panel apêl fwrw ymlaen i'r ail gam ac ystyried rhesymau'r apelydd dros ffafrio'r ysgol benodol honno, gan gynnwys yr hyn y gall yr ysgol honno ei gynnig i'r plentyn a'r hyn na all yr ysgol a ddyrannwyd nac ysgolion eraill ei gynnig. Bydd angen i'r panel ystyried y canlyniadau ehangach ar gyfer yr awdurdod derbyn os cydymffurfir â dymuniadau'r apelydd a pha mor ddifrifol y byddai'r canlyniadau hynny i'r awdurdod ac i'r plant/personau ifanc eraill.

Mae rhwydd hant i'r awdurdod derbyn dan sylw gyflwyno, fel rhan o'i dystiolaeth i'r panel, y ffaith bod y plentyn neu berson ifanc dan sylw wedi cael cynnig lle mewn ysgol arall. Gall hyn fod yn arbennig o berthnasol lle trafodir y pellter rhwng y cartref a'r ysgol. Yn yr un modd, mae rhwydd hant i'r apelydd ddatgan unrhyw resymau pam y byddai ysgol arall yn anaddas neu'n llai addas.

Ystyried anfantais

5.16 Er mwyn sefydlu a oes anfantais ai peidio, bydd y panel am ystyried nifer o ffactorau, gan gynnwys y nifer derbyn a nodwyd gan yr ysgol sydd yn deillio o gapasiti'r ysgol, a hwnnw wedi'i gyfrifo drwy ddefnyddio fformiwla asesu capasiti Llywodraeth Cymru. Esbonnir y dull yn y ddogfen arweiniad '[Mesur capasiti ysgolion yng Nghymru](#)', sydd ar gael ar wefan Llywodraeth Cymru yn www.cymru.gov.uk. Mae asesu capasiti'n ystyried amrywiaeth eang yr arddulliau addysgu a chynllun ystafelloedd a geir mewn ysgolion ledled y wlad. Dan amgylchiadau prin, ac ar ôl ymgynghori'n lleol, caniateir i awdurdodau derbyn bennu nifer is na'r nifer a bennir drwy asesu capasiti, er enghraifft, os yw'r ysgol wedi'i rhannu dros fwy nag un safle a'i bod yn briodol gwneud hynny. Nid rôl y panel yw ailasesu capasiti'r ysgol gan y dylai hyn fod wedi'i gytuno arno'n lleol, ar sail asesiad gwrthrychol o'r lle sydd ar gael. Wrth benderfynu a fyddai anfantais ai peidio **dylai'r** panel ystyried y canlynol:

- Yr effaith a gâi derbyn disgyblion ychwanegol ar yr ysgol o ran y drefniadaeth a maint y dosbarthiadau, y staff addysgu sydd ar gael a'r effaith ar y disgyblion sydd eisoes yn yr ysgol.
- Yr effaith a gâi derbyn disgyblion ychwanegol ar ysgolion eraill yn yr ardal a ph'un a fyddai hyn yn anfanateisiol o ran darparu addysg effeithlon neu ddefnyddio adnoddau'n effeithlon.
- Yr effaith a gâi derbyn disgybl ychwanegol ar yr ysgol yn y flwyddyn bresennol a blynyddoedd dilynol wrth i'r grŵp blwyddyn symud drwy'r ysgol.
- Unrhyw newidiadau sydd wedi'u gwneud i adeiladau neu drefniadaeth ffisegol yr ysgol ers i nifer derbyn gael ei bennu'n wreiddiol ar gyfer y grŵp blwyddyn perthnasol.
- Effaith unrhyw brotocolau lleol a gytunwyd gan y Fforwm Derbyn.

5.17 O ran ysgolion newydd sy'n gwasanaethu datblygiad tai newydd, **dylai'r** panel ystyried, er y gallai ysgolion o'r fath fod â lleoedd dros ben i bob golwg, y gall yr awdurdod derbyn fod wedi pennu niferoedd derbyn is i gychwyn ar gyfer y flwyddyn gyntaf a blynyddoedd dilynol, ac y byddent wedi gwneud hynny'n glir yn y cynigion statudol a gyhoeddwyd ac a gymeradwywyd ar gyfer yr ysgol newydd. Bydd hyn fel rheol yn digwydd pan fydd yr awdurdodau derbyn yn bwriadu cynyddu nifer y lleoedd sydd ar gael fesul cam dros gyfnod. Mae'n bwysig bod swyddogion cyflwyno'n tynnu sylw at y materion hyn wrth ddatgan eu hachos, gan esbonio'n glir bod angen cyflwyno'r nifer derbyn fesul cam ac effeithiau'r cynlluniau hynny ar nifer fawr o blant a dderbynnir, er enghraifft, pan nad oes digon o arian wedi'i neilltuo i'r ysgol ar gyfer yr athrawon ychwanegol y bydd eu hangen.

Apelau sawl-achos

5.18 Weithiau, bydd gofyn i baneli apêl ymdrin ag apelau gan nifer o apelwyr mewn perthynas â'r un ysgol. Dan yr amgylchiadau hyn, **dylai** un panel apêl, a hwnnw'n cynnwys yr un aelodau i gyd, ystyried pob un o'r apelau. **Dylid** trefnu amserlenni apelau er mwyn sicrhau bod modd gwneud hyn (gweler hefyd baragraffau 4.9 i 4.12) ynglŷn â cheisiadau sy'n cyrraedd yn ystod y broses dderbyn a amserlennwyd.

5.19 Os gwrandewir apelau sawl-achos, **rhaid peidio** â phenderfynu ynglŷn ag achosion unigol nes bod pob apelydd wedi cael cymryd rhan yn ystod cam 1 a cham 2 y broses, neu fe allai hynny arwain at anghyfiawnder. Mae'n bwysig bod clerc y panel yn cadw nodiadau'n ofalus dan yr amgylchiadau hyn. Fodd bynnag, mae angen i baneli apêl ystyried amgylchiadau lle bydd apelydd yn gofyn am gael ei glywed yn ddiweddarach na'r amser a drefnwyd. Os yw'r bwlch yn sylweddol, efallai na fydd yn rhesymol gohirio'r penderfyniadau ar gyfer y mwyafrif.

5.20 Os oes amgylchiadau eithriadol, a bod mwy nag un panel yn gorfod ystyried apelau ar gyfer yr un ysgol, **rhaid** i bob panel benderfynu drosto'i hun yn gwbl annibynnol, oherwydd dim ond yr aelodau sy'n gwrando'r apelau a gaiff benderfynu, a dim ond ar sail y dystiolaeth a gyflwynir yng ngwrandawriad yr apêl yng ngŵydd y ddau barti.

5.21 Fel sy'n wir am apelau eraill, gwrandewir apelau sawl-achos mewn dau gam:

Yn gyntaf: **rhaid** i'r panel asesu:

a) a fyddai derbyn pob apelydd yn anfanteisiol o ran addysg effeithlon neu ddefnyddio adnoddau'n effeithlon, a

b) a fyddai pob plentyn neu berson ifanc wedi cael cynnig lle petai'r trefniadau derbyn wedi'u rhoi ar waith yn iawn.

Os bydd y panel yn canfod na fyddai derbyn apelwyr yn peri anfantais neu y byddent wedi cael cynnig lle petai'r trefniadau derbyn wedi'u rhoi ar waith yn briodol, **rhaid** cadarnhau eu hapêl.

Os bydd y panel yn penderfynu y gellid derbyn ychydig mwy o blant neu bobl ifanc heb i hynny fod yn anfanteisiol i'r ysgol, yna, **rhaid** iddo benderfynu faint y gellid eu derbyn a chaniatáu apelau hyd at y nifer hwnnw. Wrth ystyried pa apelau i'w caniatáu, **rhaid** i'r panel yn gyntaf dderbyn y rheini y dylid fod wedi'u derbyn petai'r trefniadau derbyn wedi'u rhoi ar waith yn briodol, ac yna, ystyried y ffactorau eraill yn achos yr apelydd unigol er mwyn ystyried unrhyw resymau cryf a gyflwynir gan yr apelydd ar gyfer ei dderbyn.

Os canfyddir y byddai anfantais, ac os oes rhagor o apelwyr, **rhaid** i'r panel symud i ail gam yr apêl; sef penderfynu a oes unrhyw un o achosion yr apelydd unigol sy'n gryfach na'r anfantais.

Yn ail: os bydd y panel yn penderfynu y byddai derbyn plant neu bersonau ifanc ychwanegol yn arwain at anfantais, **rhaid** iddo ystyried, ar gyfer pob achos unigol, a yw sail yr apelydd dros dderbyn i'r ysgol yn gryfach na'r anfantais honno. **Nid** yw hyn yn cynnwys cymharu achosion yr apelwyr o gwbl.

Fodd bynnag, os oes sawl achos sy'n gryfach na'r anfantais i'r ysgol ac yn haeddu cael lle, ond bod y panel yn penderfynu na allai'r ysgol ymdopi â'r nifer hwnnw o apelau llwyddiannus, yna, **rhaid** i'r panel gymharu achosion a phenderfynu pa apelau y dylid eu cadarnhau.

5.22 Efallai y bydd paneli apêl yn dymuno ymdrin ag apelau sawl-achos mewn un o ddwy ffordd:

Apelau grŵp: lle gwrandewir achos y swyddog cyflwyno ar gyfer ysgol unwaith ar gyfer cam cyntaf yr apêl. Yn y sefyllfa hon, bydd y swyddog cyflwyno'n cyflwyno'r achos cyffredinol (y cam ffeithiol) yng ngŵydd pob apelydd (ac unrhyw gynrychiolwyr) a all fod yn gofyn cwestiynau am yr achos. Os bydd y panel yn casglu bod 'anfantais', bydd angen symud ymlaen i'r ail gam. Yn ystod y cam hwn, **rhaidd** gwrando apelau'r apelwyr unigol fesul un, heb i'r lleill fod yn bresennol, a **rhaidd peidio** â phenderfynu nes bod pob apêl wedi'i chlywed.

Apelau unigol: lle bydd y swyddog cyflwyno'n cyflwyno'r achos, ac yna achosion yr apelwyr unigol, yn unol â threfn y gwrandawriad fel y'i disgrifir ym mharagraff 5.3. Dan yr amgylchiadau hyn, bydd angen i'r panel wrando achos yr awdurdod derbyn drosodd a throsodd.

Yn ystod y cam cyntaf, lle bydd yr awdurdod derbyn yn dadlau y byddai anfantais yn codi, bydd yr achos bob tro'r un fath. **Rhaidd** i'r awdurdod derbyn **beiddio** â darparu tystiolaeth newydd, nac ymhelaethu ar ei achos wrth i'r apelau fynd rhagddynt, oherwydd ni fydd apelwyr yn gynharach yn y broses wedi cael cyfle i ystyried y dystiolaeth honno ac ymateb iddi. **Dylai'r** clercc esbonio ar ddechrau'r gwrandawriad na chaiff yr awdurdod derbyn wneud hyn. Fodd bynnag, os daw tystiolaeth newydd o sylwedd i'r golwg wrth gwestiynu tystiolaeth yr awdurdod derbyn, **rhaidd** i'r clercc sicrhau bod y panel apêl yn ystyried pa effaith y gallai'r dystiolaeth ei chael ar bob un o'r apelau a **dylai** benderfynu sut mae cyngori'r panel er mwyn iddo ymdrin â phob un o'r apelau'n deg. Gall hyn olygu gohirio'r apelau er mwyn rhoi'r cyfle i apelwyr ystyried y dystiolaeth newydd a'i herio.

Apelau derbyn i chweched dosbarth

5.23 Pan fo ymgeiswyr wedi cael eu gwrthod lle mewn ysgol benodol am fod mwy o bobl ifanc gymwys nag o leoedd a meini prawf gor-alw wedi'u defnyddio, **rhaidd** i baneli apêl ddilyn y broses dau gam ym mharagraffau 5.14 i 5.19.

5.24 Yn achos apêl lle nad oedd y person ifanc yn bodloni'r gofynion derbyn penodol, **rhaidd** i'r panel **beiddio** â gwneud ei asesiad ei hun o allu person ifanc, ond **rhaidd** iddo benderfynu a oedd penderfyniad yr awdurdod derbyn nad oedd y person ifanc o'r safon ofynnol yn rhesymol yng ngoleuni'r wybodaeth a oedd ar gael iddo. Wrth wneud hynny, **rhaidd** iddo ystyried a gafodd unrhyw broses i ystyried achosion o'r fath (er enghraifft, lle nad oedd disgybl wedi bod yn astudio yng Nghymru ac felly heb ennill cymwysterau TGAU) ei chyflawni mewn ffordd gyson a gwrthrychol.

Nodiadau neu gofnod y trafodion

5.25 Yn ogystal â'r nodiadau a wneir yn ystod apelau i gynorthwyo proses benderfynu'r panel, **rhaidd** i'r clercc sicrhau y gwneir nodiadau cyflawn a chywir am y trafodion, y presenoldeb, y pleidleisio a'r penderfyniadau (ynghyd â'r rhesymau dros y penderfyniadau hyn) ar ba ffurf bynnag ag y bydd y panel a'r clercc yn cytuno sy'n briodol. Gellir teipio nodiadau'r trafodion neu eu hysgrifennu â llaw a **dylent** fod yn glir.

5.26 Eiddo'r panel apêl yw dogfennau o'r fath, a gan amlaf, **ni ddylent** fod ar gael i bartïon eraill. Fodd bynnag, ar brydiau, efallai y **dylid** datgelu'r nodiadau, ac felly, **rhaid** eu paratoi a'u cadw ar y sail y gellid eu rhyddhau. Sefyllfaoedd posibl o'r fath fyddai:

- a. lle mae cais wedi dod gan yr Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus am ddatgelu fel rhan o'i ymchwiliad i gŵyn ynglŷn â'r ffordd y cynhaliwyd apêl, neu
- b. bod gofyn datgelu fel rhan o achos llys, er enghraifft, os bydd penderfyniad panel yn cael ei herio gan adolygiad barnwrol.

5.27 Nid yw paneli apêl yn dod dan [Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000](#) (DRhG). Lle bydd y nodiadau, at ddibenion gweinyddol, yn cael eu cadw gan awdurdod derbyn sy'n dod o dan y DRhG, er enghraifft, lle bydd adran gyfreithiol ALL yn cadw'r nodiadau ar ffeil neu lle cedwir y nodiadau mewn swyddfa ysgol - nid oes yn rhaid i'r awdurdod derbyn gydymffurfio â chais am gopiâu o'r nodiadau dan y DRhG. Yn y sefyllfa hon, bydd yr awdurdod derbyn naill ai (a) yn cadw'r nodiadau ar ran y panel, ac, os felly, ni fydd y nodiadau'n cael eu cadw gan yr awdurdod at ddibenion y DRhG neu (b) byddant yn dod o dan yr eithriad sy'n berthnasol i gofnodion llysoedd neu driwlysoedd.

5.28 Os gwneir cais am weld data personol sydd yn y nodiadau dan [Ddeddf Diogelu Data 1998](#), bydd sawl ffactor yn dylanwadu ar a ddylid datgelu'r data hwnnw ai peidio, gan gynnwys: pwy sy'n gwneud y cais; natur ac amgylchiadau unigol yr apêl; y ffordd y cedwir y data a buddiannau unrhyw drydydd partïon a enwir yn y data. Felly, efallai y bydd paneli neu glerciod yn dymuno ceisio cyngor eu hunain cyn ymateb i gais o'r fath.

Ceisiadau y tu allan i'r flwyddyn derbyn arferol

5.29 Wrth ystyried ceisiadau ar gyfer blynyddoedd ar wahân i'r flwyddyn derbyn arferol, anaml y bydd modd i awdurdodau derbyn brofi 'anfantais' yn sail dros wrthod disgybl ychwanegol os bydd nifer y disgyblion yn y grŵp blwyddyn y ceisir lle ynddo'n dal o dan y rhif derbyn ar gyfer yr ysgol, a oedd yn berthnasol i'r grŵp blwyddyn hwnnw yn ei flwyddyn derbyn arferol i'r ysgol.

5.30 Fel sy'n wir am achosion eraill lle gwrthodir apêl, os bydd rhieni neu bersonau ifanc yn aflwyddiannus yn eu cais am le mewn ysgol ar gyfer y blynyddoedd hyn, **rhaid** rhoi gwybod iddynt pam na fu eu cais yn llwyddiannus, a hefyd ddweud wrthynt fod ganddynt hawl i apelio yn erbyn y penderfyniad hwn.

Ysgolion â threfn dethol rhannol

5.31 **Rhaid** i ysgol â threfn dethol rhannol dderbyn hyd at ei nifer derbyn a **rhaid** iddi **beidio** â chadw lleoedd dethol yn wag.

Rhestrï aros

5.32 **Rhaid** i baneli **beidio** â rhoi sylw o gwbl i ble y mae'r awdurdod derbyn wedi gosod plentyn ar y rhestr aros.

Plant â datganiadau anghenion addysgol arbennig

5.33 Ymdrinnir â derbyn plant â datganiadau AAA i ysgolion ym mharagraffau 3.51 i 3.52 y Cod Derbyn i Ysgolion ac yn Atodlenni 26 a 27 i [Ddeddf 1996](#). Os enwir ysgol mewn datganiad, mae'n ddyletswydd ar y corff llywodraethu i dderbyn y plentyn i'r ysgol.

5.34 Os bydd rhiant plentyn â datganiad AAA yn dymuno apelio yn erbyn yr ysgol a enwir yn y datganiad, neu yn erbyn y ffaith nad oes ysgol wedi'i henwi, **rhaid** apelio i Dribiwnlys AAA Cymru, nid i banel apêl.

Plant ag anghenion addysgol arbennig nad oes ganddynt ddatganiadau

5.35 **Rhaid** i awdurdodau derbyn ysgolion y brif ffrwd drin disgyblion sydd ag AAA ond heb ddatganiadau yr un mor ffafriol yn union â disgyblion eraill. **Rhaid** i awdurdodau derbyn **beidio** â gwrthod derbyn disgybl oherwydd eu bod yn ystyried na allant ddarparu ar gyfer ei AAA. **Rhaid** iddynt **beidio** â gwrthod derbyn disgybl ychwaith ar y sail nad oes ganddo ddatganiad AAA, neu am ei fod wrthi'n cael ei asesu ar gyfer datganiad.

5.36 Os bydd plentyn yn mynd drwy broses asesu ar gyfer datganiad, efallai y bydd y rhieni'n dymuno gwneud cais am le mewn ysgol dan y gweithdrefnau derbyn arferol rhag ofn i'r ALI gasglu nad oes angen datganiad AAA er mwyn ymateb i anghenion y plentyn. Os bydd yr ALI yn penderfynu y **dylai'r** plentyn gael datganiad AAA, yna rhoddir sylw i benderfyniadau ynglŷn â lleoliad priodol mewn ysgol fel rhan o'r broses rhoi datganiad honno.

Plant ag anabledau

5.37 Bydd paneli'n gwrandao apelau yn erbyn penderfyniad i beidio â derbyn plentyn lle'r honnir bod gwahaniaethu wedi bod ar sail anabledd disgybl. Wrth ystyried apelau o'r fath, **rhaid** i'r panel ystyried arweiniad y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol, 'Gwahaniaethu ar sail Anabledd mewn Ysgolion' a 'Darparwyr Addysg: Canllaw i Ysgolion'¹⁰. **Rhaid** iddynt, ochr yn ochr â'u trafodion arferol, ystyried a yw'r meini prawf derbyn wedi'u rhoi ar waith yn gywir ac yn ddiduedd, ynteu a wahaniaethwyd yn erbyn y disgybl am reswm sy'n ymwneud â'r anabledd. Tribiwnlys Anghenion Addysgol Arbennig Cymru (TAAAC)¹¹ a fydd yn gwrandao'r rhan fwyaf o'r achosion eraill yn erbyn ysgolion yr honnir eu bod yn gwahaniaethu ar sail anabledd.

Penderfynu

5.38 **Rhaid** i baneli apêl naill ai gadarnhau ynteu wrthod apêl a **rhaid** iddynt **beidio** â gosod amodau penodol wrth gadarnhau apêl.

5.39 Os nad oes modd cytuno'n unfrydol ynglŷn ag apêl, **rhaid** penderfynu drwy fwyafrif syml y pleidleisiau a fwirir. Os bydd y pleidleisiau'n gyfartal (h.y. lle bydd gan

¹⁰ I gael yr wybodaeth ddiweddaraf ewch i: www.equalityhumanrights.com.

¹¹ <http://sentw.gov.uk>.

y panel bum aelod i gychwyn ond bod un aelod o'r panel yn ymadael) bydd gan gadeirydd y panel ail bleidlais neu bleidlais fwrw¹².

---

¹² Paragraff 1(7) o Atodlen 2 i [Reoliadau 2005](#).

6. Ar ôl gwrandawriad yr apêl

Hysbysu'r apelwyr ynglŷn â'r penderfyniad

6.1 **Rhaid** i'r panel gyfleu'r penderfyniad ynglŷn â phob apêl, ynghyd ag ar ba seiliau y gwneir y penderfyniad hwnnw, wrth yr apelwyr a'r awdurdod derbyn, a hynny drwy lythyr¹³. **Rhaid** i'r clerch (nid rhywun o'r awdurdod derbyn) lofnodi'r llythyr sy'n cynnwys y penderfyniad a'i anfon. **Dylid** ei anfon cyn gynted ag y bo modd ar ôl i'r panel benderfynu, ac, yn ddelfrydol, o fewn pum niwrnod gwaith, er nad yw hyn bob tro'n bosibl lle bydd sawl apêl ar gyfer un ysgol. Wrth hysbysu apelwyr ynglŷn ag apêl lwyddiannus y tu allan i'r broses derbyn a amserlennwyd, pan fydd yn bosibl **dylid** dweud wrth yr apelwyr ar ba ddyddiad y gallant hwy neu eu plentyn ddechrau yn yr ysgol.

6.2 **Rhaid** i'r llythyr sy'n cynnwys y penderfyniad fod yn glir, heb ddefnyddio jargon fel ei fod yn rhwydd i rywun llewyg ei ddeall. **Rhaid** iddo alluogi'r partïon i:

- weld pa faterion a ystyriwyd
- deall beth yw barn y panel am y cwestiynau ynglŷn â ffeithiau neu ynglŷn â'r gyfraith y bu'n rhaid i'r panel eu datrys, a
- gwybod yn fras pam fod y panel wedi penderfynu fel y gwnaeth¹⁴ ac, yn benodol, dylai alluogi apelydd aflwyddiannus i ddeall pam na fu ei apêl yn llwyddiannus¹⁵.

6.3 **Rhaid** i'r llythyr adlewyrchu'r math o apêl sy'n cael ei ystyried. Gydag apêl sy'n ymwneud â maint dosbarth babanod, **rhaid** iddo esbonio natur benodol yr apêl ac ar ba sail y llwyddodd y panel benderfynu. O ran apelau eraill, **rhaid** iddo gyfeirio at y broses dau gam, heblaw os na ddilynwyd y broses honno, oherwydd efallai na wnaethpwyd hynny am fod y panel wedi penderfynu na ddilynwyd y trefniadau derbyn yn gywir. Lle'r oedd gofyn i'r panel benderfynu a oedd yr awdurdod derbyn o'r farn y byddai anfantais, **rhaid** iddo nodi ei benderfyniad ac esbonio'i resymau.

6.4 Lle bydd apelydd wedi codi ffactorau penodol, perthnasol y mae'r panel wedi'u hystyried, **rhaid** cofnodi'r rhain yn gryno yn y llythyr¹⁶. Lle bu angen cael gafael ar gyngor cyfreithiol, **rhaid** crynhoi hyn yn y llythyr, yn enwedig os derbyniwyd y cyngor hwn ar ôl i'r panel ymneilltuo i benderfynu¹⁷.

6.5 Os oedd angen i'r panel benderfynu ynglŷn â materion neu ffeithiau cyfreithiol, er enghraifft, a oedd apelydd yn byw mewn cyfeiriad penodol ai peidio, **rhaid** i'r llythyr esbonio sut y datryswyd y materion hyn a pham yn fras¹⁸.

---

¹³ Paragraff 1(10) o Atodlen 2 i [Reoliadau 2005](#).

¹⁴ R v Birmingham City Council Education Appeals Committee ex parte B [1999] ELR305; R (ota I) v The Independent Appeal Panel of St Edward's College [2001] ELR 542.

¹⁵ St Edward's College uchod.

¹⁶ R (ota K and S) v Admission Appeals Panel of Cardiff County Council and Cardiff County Council [2003] EWHC 436 (Admin).

¹⁷ R (ota I) v Independent Appeals Panel for G Technical College [2005] EWHC 558 (Admin).

¹⁸ St Edward's College and R (ota C) v the Appeals Panel of Nottinghamshire County Council and Nottinghamshire County Council [2004] EWHC 2988 (Admin).

6.6 **Rhaid** i'r llythyr esbonio, yn ddigon manwl er mwyn galluogi'r partiön i ddeall, y rhesymau dros benderfyniad y panel, gan roi sylw i'r cwestiynau allweddol y mae'n **rhaid** i'r panel eu hystyried. Er enghraifft, os ceir apêl nad oes a wnelo hi â maint dosbarth y babanod, pam y penderfynodd y panel fod amgylchiadau unigol achos yr apelydd yn ddigonol neu'n annigonol i wrthbwysio dadleuon yr awdurdod derbyn ynglŷn ag anfantais, neu, mewn apêl y mae a wnelo hi â maint dosbarth babanod, pam fod y panel wedi penderfynu bod penderfyniad yr awdurdod derbyn yn un na fyddai awdurdod rhesymol wedi'i wneud neu pam nad oedd y trefniadau derbyn wedi'u rhoi ar waith yn briodol, a phetaent wedi cael eu rhoi ar waith yn briodol, a fyddai'r plentyn wedi'i dderbyn neu beidio a pham.

6.7 Er y cydnabyddir y gall fod angen llythyrau safonol i ryw raddau, yn enwedig wrth ymdrin â swmp mawr o achosion, mae angen i bob llythyr sy'n cynnwys penderfyniad adlewyrchu amgylchiadau unigol yr apelydd penodol a'r rhesymau pam fod apêl yr apelydd hwnnw wedi llwyddo neu beidio.

6.8 Lle bu'r apêl yn llwyddiannus, pan fydd yn bosibl **dylai'r** llythyr sy'n cynnwys y penderfyniad gynnwys dyddiad dechrau. **Rhaid** i'r clerc hefyd gynnwys ffurflen i'w ddychwelyd sy'n gofyn i'r apelwyr a fyddant yn derbyn y lle sy'n cael ei gynnig ai peidio ac yn nodi dyddiad ar gyfer dychwelyd y ffurflen honno.

Ceisiadau ac apelau pellach

6.9 Os bu apêl apelwyr yn aflwyddiannus, gallant ailgynnig am le yn yr un ysgol ar gyfer blwyddyn ysgol ddiweddarach ac os na fyddant yn llwyddiannus y tro hwnnw, bydd ganddynt hawl i apelio o'r newydd. Gan amlaf, ni fydd gan apelwyr yr hawl i apelio eilwaith ar gyfer yr un ysgol a'r un flwyddyn ysgol, ond efallai y cânt apelio o'r newydd dan yr amgylchiadau hyn:

- Os yw'r awdurdod derbyn yn cytuno i drefnu ail apêl oherwydd bod yr apêl gyntaf yn wallus, a bod posibilrwydd sylweddol y gallai'r gwallau hynny fod wedi effeithio ar y canlyniad (efallai y bydd hyn yn digwydd ar sail argymhelliad yr Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus neu oherwydd bod yr awdurdod derbyn yn penderfynu ei hun y dylid gwneud hynny), neu
- Os yw'r awdurdod derbyn wedi derbyn cais o'r newydd oherwydd bod newid sylweddol a pherthnasol wedi bod yn amgylchiadau'r rhiant neu'r person ifanc neu'r ysgol, ond ei fod o'r farn y **dylid** gwrthod y cais newydd hefyd. Enghreifftiau cyffredin o hyn yw lle bydd yr awdurdod derbyn, o bosibl, am ystyried cais o'r newydd oherwydd bod amgylchiadau wedi newid ers cyflwyno'r cais gwreiddiol, megis rhesymau meddygol neu fod y teulu wedi symud tŷ.

6.10 Er mwyn sicrhau bod apelwyr yn cael gwrandawriad teg, **rhaid** i'r panel sy'n gwrandao'u hail apêl gynnwys aelodau gwahanol, ac os oes modd, glerc gwahanol.

Cwynion wrth yr Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus

6.11 Gall yr Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus ymchwilio i gwynion ysgrifenedig am gamweinyddu gan banel apelau derbyn. Mae camweinyddu'n cynnwys materion megis peidio â gweithredu'n annibynnol ac yn deg, yn hytrach na chwynion lle na fydd rhywun ond yn teimlo bod y penderfyniad yn anghywir.

6.12 Lle bydd yr Ombwdsmon, ar ôl ystyried cwyn am gamau panel apêl yn canfod bod 'camweinyddu' wedi arwain at anghyfiawnder, un o'r camau gwneud iawn a gynigir weithiau yw y **dylid** cynnal apêl o'r newydd gerbron panel apêl ag aelodau gwahanol, a chlerc gwahanol. Dan yr amgylchiadau hynny, bydd yr Ombwdsmon yn argymhell y **dylai'r** panel apêl newydd gael yr un pwerau â'r panel apêl gwreiddiol. Ni all yr Ombwdsmon roi sylwadau ynglŷn â phenderfyniad gwreiddiol y panel na'i wrthdroi.

6.13 Er nad oes hawl i apêl bellach yn ôl y gyfraith, caiff awdurdodau derbyn ddewis trefnu panel newydd yn dilyn argymhelliad Ombwdsmon gan ymrwymo i dderbyn y penderfyniad.

Cyfeiriad Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru yw:
1 Ffordd yr Hen Gae
Pen-coed
CF35 5LJ
Rhif Ffôn: (01656) 641150

Cwynion wrth Weinidogion Cymru

6.14 Ni all Gweinidogion Cymru adolygu na gwrthdroi penderfyniadau paneli apêl annibynnol unigol, ond gallant ystyried arfer eu pwerau ymyrryd:

- os oedd y panel wedi'i gyfansoddi'n iawn gan yr awdurdod derbyn, ac
- os yw'r awdurdod derbyn wedi gweithredu'n rhesymol o ran rhoi swyddogaethau ar waith gyda golwg ar y broses apêl neu wedi methu â chyflawni unrhyw ddyletswydd gyfreithiol yng nghyswllt y broses honno, e.e., o ran llunio cyfansoddiad y panel neu o ran gweithredu'n groes i ddarpariaeth orfodol y Cod hwn.

6.15 Dim ond lle bydd yr apelwyr neu'r awdurdod derbyn wedi llwyddo yn eu cais am Adolygiad Barnwrol ynglŷn â'r penderfyniad hwnnw y gall y llysoedd wrthdroi penderfyniad panel apêl.

7. Apelau gan gyrff llywodraethu yn erbyn penderfyniadau awdurdod lleol i dderbyn disgyblion sydd 'wedi'u gwahardd ddwywaith' (ac eithrio plant sy'n derbyn gofal)

Rhybudd ynglŷn ag apêl

7.1 Pan fydd ALI yn penderfynu derbyn disgybl (ar wahân i blentyn sy'n derbyn gofal) sydd wedi'i wahardd yn barhaol o ddwy ysgol neu ragor, **rhaidd** i'r ALI roi rhybudd ysgrifenedig i gorff llywodraethu'r ysgol ynglŷn â'r penderfyniad hwnnw¹⁹ ac ynglŷn â'i hawl i apelio. Os bydd corff llywodraethu am apelio yn erbyn penderfyniad, **rhaidd** iddo wneud hynny drwy lythyr cyn y pymthegfed diwrnod ysgol ar ôl iddo gael rhybudd, fan hwyraf, a **rhaidd** iddo nodi ar ba sail y gwneir yr apêl²⁰.

7.2 Yna, bydd y panel apêl yn cyfarfod ar ddyddiad a benderfynir gan yr ALI, a hynny erbyn y pymthegfed diwrnod ysgol ar ôl diwrnod cofrestru'r apêl, fan hwyraf.

7.3 Nid oes hawl i apelio yn erbyn penderfyniad i dderbyn plentyn a waharddwyd ddwywaith ac sy'n derbyn gofal gan un o ALLau Cymru. Fodd bynnag, os yw awdurdod derbyn yn dymuno herio'r penderfyniad i dderbyn plentyn o'r fath ar sail anfantais ddifrifol i ddarparu addysg effeithlon neu ddefnyddio adnoddau'n effeithlon, rhaid iddo gyfeirio'r mater at Weinidogion Cymru cyn pen 7 niwrnod iddynt gael y ffurflen gais²¹.

Y panel apêl

7.4 **Rhaidd** i rywun **beiddio** â bod yn aelod o banel os yw wedi bod yn ymwneud mewn unrhyw ffordd ag ystyried yn flaenorol a ddylid rhoi lle i'r plentyn eto mewn unrhyw ysgol y mae'r plentyn hwnnw wedi'i wahardd ohoni'n barhaol. Hefyd, byddai rhywun yn anghymwys petai wedi bod yn rhan o unrhyw wrandawriad apêl blaenorol a oedd yn ymwneud â'r plentyn dan adran 95(2) o [Ddeddf 1998](#).

Y weithdrefn apelio

7.5 **Rhaidd** i'r panel apêl ganiatáu:

- i'r ALI a'r corff llywodraethu wneud cyflwyniadau ysgrifenedig, ac
- i un o gynrychiolwyr yr ALI a llywodraethwr a enwebir gan y corff llywodraethu, ymddangos a gwneud cyflwyniadau llafar.

7.6 Wrth ystyried yr apêl, **rhaidd** i'r panel ystyried:

- y rhesymau dros benderfyniad yr ALI y **dylid** derbyn y plentyn, ac
- unrhyw resymau a gynigir gan y corff llywodraethu ynglŷn â pham y byddai'n amhriodol derbyn y plentyn.

¹⁹ Adran 95(20) o [Ddeddf 1998](#).

²⁰ Mae paragraff 2 o Atodlen 2 ynghyd â pharagraff 5 o Atodlen 1 i [Reoliadau 2005](#) yn nodi'r gofynion cyfreithiol sy'n ymwneud ag apelau o'r fath.

²¹ Gweler rheoliad 9 o [Reoliadau Addysg \(Derbyn Plant sy'n Derbyn Gofal\) \(Cymru\) 2009](#).

7.7 **Dylid** gwrando apelau'n breifat, ac eithrio lle bydd yr ALI yn cyfarwyddo fel arall. Caiff y panel roi'r arweiniad y caiff aelod o'r ALI fod yn bresennol mewn apêl fel sylwedydd.

7.8 Gellir ystyried dwy apêl neu fwy na hynny ac ymdrin â hwy yn yr un gwrandawriad, os yw'r panel apêl o'r farn mai'r un materion a godir yn yr apelau neu fod cysylltiad rhyngddynt.

7.9 Os bydd aelodau'r panel yn anghytuno, **rhaid** penderfynu ynglŷn â'r apêl drwy bleidlais mwyafrif syml. Os bydd nifer y pleidleisiau'n gyfartal, bydd gan gadeirydd y panel ail bleidlais neu bleidlais fwrw. **Rhaid** i'r ysgol a'r ALI gydymffurfio â'r penderfyniad gan ei fod yn benderfyniad sy'n eu rhwymo²².

7.10 **Rhaid** i'r clerfc gyfleu penderfyniad panel apêl a'r sail dros wneud y penderfyniad hwnnw drwy lythyr wrth yr ALI, wrth y corff llywodraethu ac wrth yr apelwyr dan sylw erbyn diwedd yr ail ddiwrnod ysgol ar ôl cwblhau'r gwrandawriad apêl. **Dylid** hefyd gyfleu'r penderfyniad wrth yr apelwyr dros y ffôn, neu drwy ddulliau priodol eraill fel neges destun neu e-bost erbyn y diwrnod ar ôl y gwrandawriad, fan hwyraf.

---

²² Adran 95(40) o [Ddeddf 1998](#).

8. Hyfforddi aelodau'r panel apêl ac ymarferwyr eraill

Ystyriaethau cyffredinol

8.1 **Rhaid** i awdurdodau derbyn drefnu ac ariannu hyfforddiant ar gyfer aelodau paneli apêl, clercod paneli, a swyddogion cyflwyno, cyn eu penodi ar banel ac wedyn, er mwyn sicrhau bod y sgiliau a'r wybodaeth angenrheidiol yn cael eu diweddarau o bryd i'w gilydd. Un dewis effeithiol fydd cynnig hyfforddiant gwahanol ar gyfer rolau penodol e.e. sgiliau cadeirio, rôl y clercc neu rôl y swyddog cyflwyno.

8.2 **Dylai** unigolyn (neu fwy nag un) gael ei ddynodi ym mhob awdurdod derbyn fel rhywun sy'n gyfrifol am oruchwylio trefnu hyfforddiant ar gyfer aelodau paneli apêl ac ymarferwyr eraill. **Dylai** awdurdodau derbyn ystyried pa le sydd i gydlynu hyfforddiant a bydd ALLau a chyrrff llywodraethu ysgolion yn cael budd o rannu gwybodaeth ac arferion da â'i gilydd. I hwyluso defnyddio adnoddau'n effeithiol, **dylai** ALLau wahodd aelodau o **bob** panel apêl yn eu hardal i gymryd rhan mewn hyfforddiant ar y cyd.

8.3 Mae gan y Coleg Barnwrol ddiddordeb sylweddol yn hyfforddiant aelodau'r panel a rôl clercod. Gall ALLau a chyrrff llywodraethu sy'n gyfrifol am drefnu apelau ofyn i'r Coleg Barnwrol am gyngor ar hyfforddiant.

8.4 Gyda chytundeb pob parti sy'n ymwneud â'r apêl, gallai'r hyfforddiant i aelodau paneli, yn enwedig i gadeiryddion, gynnwys bod yn bresennol mewn apêl fel sylwedydd. **Rhaid** i hyfforddeion **beidio** â chyfrannu at unrhyw ran o'r achos, ond cânt fod yn bresennol i wrando ar drafodaethau'r panel. Fodd bynnag, o brofiad, gwelwyd bod cael gormod o bobl yn y gwrandawriad yn fwrn ar apelwyr a **dylid** cadw nifer y sylwedyddion gyn lleied ag y bo modd.

8.5 Ceir manylion y deunydd a allai fod o gymorth i aelodau paneli, i gadeiryddion, i glercod ac i swyddogion cyflwyno yn Atodiad E y Cod hwn.

Atodiad A: Apelau derbyn – y gyfraith

Cyflwyniad

A.1 Mae awdurdodau derbyn yn gyfrifol am drefnu apelau a **rhaidd** iddynt gydymffurfio â'r ddeddfwriaeth gan gynnwys dehongliadau ar y gyfraith a gafwyd gan y llysoedd, a **rhaidd** iddynt weithredu'n unol â'r Cod hwn ynghyd ag â'r Cod Derbyn i Ysgolion. Mae'r paragraffau isod yn cyfeirio at y darpariaethau cyfreithiol perthnasol ond nid yw'n fwriad i'r rhain gynnig arweiniad diffiniol o ran dehongli'r gyfraith: mater i'r llysoedd yw hynny.

A.2 Diffinnir awdurdodau derbyn yn adran 88 o [Ddeddf 1998](#). Ar gyfer ysgol gymunedol neu ysgol wirfoddol a reolir, yr ALI yw'r awdurdod derbyn; neu, os yw'r ALI wedi dirprwyo cyfrifoldeb iddo dros drefniadau derbyn, y corff llywodraethu yw'r awdurdod derbyn. Fodd bynnag, hyd yn oed os rhoddyd cyfrifoldeb dirprwyedig dros drefniadau derbyn i ysgolion cymunedol neu ysgolion gwirfoddol a reolir, yr ALI sy'n dal yn gyfrifol am drefnu apelau a ddygir yn erbyn penderfyniad gan y corff llywodraethu. Gydag ysgol sefydledig neu ysgol wirfoddol a gynorthwyir, yr awdurdod derbyn yw'r corff llywodraethu.

Yr hawl i apelio dan Ddeddf 1998 (fel y'i diwygiwyd)

A.3 Dan adran 94(1) a (2) o [Ddeddf 1998](#), mae gan rieni, a phersonau ifanc yn achos derbyn i chweched dosbarth, yr hawl i apelio yn erbyn penderfyniad awdurdod derbyn i wrthod derbyn i ysgol. Fodd bynnag, lle bydd plentyn wedi'i wahardd yn barhaol o ddwy ysgol neu fwy a bod o leiaf un o'r gwaharddiadau hynny wedi digwydd ar ôl 1 Medi 1997, bydd hawl i apelio yn erbyn penderfyniad i beidio â chynnig lle mewn ysgol yn cael ei hatal mewn gwirionedd am ddwy flynedd ar ôl yr ail waharddiad neu unrhyw waharddiad wedyn (gweler adrannau 87(2) a 95(1) o [Ddeddf 1998](#)).

A.4 **Rhaidd** i ALLau wneud trefniadau i alluogi ymgeisydd i apelio yn erbyn:

- Mewn achos pan yr ALI yw'r awdurdod derbyn, unrhyw benderfyniad a wneir gan neu ar ran yr awdurdod sy'n gwrthod derbyn y plentyn i'r ysgol.
- Unrhyw benderfyniad arall gan yr ALI neu ar ei ran ynghlŷn ag ym mha ysgol y darperir addysg ar gyfer plentyn (gweler adran 94(1)(a)).
- Yn achos ysgol gymunedol neu ysgol wirfoddol a reolir a gynhelir gan yr awdurdod, unrhyw benderfyniad a wneir gan y corff llywodraethu neu ar ei ran yn gwrthod derbyn plentyn i'r ysgol (gweler adran 94(1)(b)).

A.5 Fodd bynnag, nid oes gofyn i ALLau wneud y trefniadau hyn lle bydd eu penderfyniadau ar ffurf cyfarwyddiadau a wneir dan adran 96 o [Ddeddf 1998](#), sy'n rhoi'r pŵer i ALLau, dan amgylchiadau a bennir, gyfarwyddo ysgol sefydledig neu ysgol wirfoddol a gynorthwyir i dderbyn plentyn penodol.

A.6 **Rhaid** i gorff llywodraethu ysgol sefydledig neu ysgol wirfoddol a gynorthwyr wneud trefniadau i alluogi apêl yn erbyn unrhyw benderfyniad a wneir gan y corff llywodraethu neu ar ei ran i wrthod derbyn plentyn neu berson ifanc i'r ysgol (adran 94(2) o [Ddeddf 1998](#)).

A.7 Caiff cyrff llywodraethu dwy ysgol sefydledig neu ysgol wirfoddol a gynorthwyr neu fwy na hynny sy'n cael eu cynnal gan yr un ALI wneud trefniadau ar y cyd. Caiff ALI a chyrff llywodraethu un ysgol sefydledig neu ysgol wirfoddol a gynorthwyr neu fwy nag un sy'n cael eu cynnal ganddo hefyd wneud trefniadau ar y cyd ar gyfer apelau. Gallai'r trefniadau hyn gynnwys cydhysbysebu am aelodau lleyg (gweler paragraff 2.7) a rhannu gwasanaethau cleroc.

A.8 Bydd gan rieni a phobl ifanc yr hawl i wneud ceisiadau i dderbyn i fwy nag un ysgol. Os byddant yn aflwyddiannus, bydd ganddynt hefyd yr hawl i apelio am le ym mhob un o'r ysgolion a ffefrir ganddynt.

A.9 Mae gofyn i ALIau, dan adran 95 o [Ddeddf 1998](#), sefydlu paneli apêl i wrando apelau gan gyrff llywodraethu yn erbyn penderfyniad gan yr ALI, os mai hwnnw yw'r awdurdod derbyn, i dderbyn i'w hysgol unrhyw blentyn sy'n dod o dan y categori a ddisgrifir ym Mhennod 7.

A.10 Os gwrthodir caniatâd i ddisgybl sydd eisoes yn mynychu ysgol drosglwyddo i'r chweched dosbarth yn yr ysgol honno, bydd gan y person ifanc neu ei rieni yr un hawl i apelio dan adran 94(1A) a (2A) o [Ddeddf 1998](#) (fel y'i diwygiwyd gan [Ddeddf Addysg 2002](#)) ag a fydd gan ddisgybl o'r tu allan neu ei rieni y gwrthodir ei dderbyn i'r grŵp blwyddyn hwnnw. Gwneir y trefniadau apelio gan yr awdurdod derbyn ar gyfer yr ysgol.

Rheoliadau Addysg (Trefniadau Apelau Derbyn) (Cymru) 2005 (fel y'u diwygiwyd)

A.11 Mae'r Rheoliadau hyn yn pennu'r gofynion ar gyfer y gweithdrefnau apelio ac ar gyfer materion megis y ddyletswydd i hysbysebu am aelodau lleyg, talu lwfansau, indemnio aelodau paneli a chyfansoddiad y paneli sy'n gwrandao apelau naill ai gan rieni, neu gan gyrff llywodraethu ysgolion cymunedol ac ysgolion gwirfoddol a reolir. Mae gofyn i awdurdodau derbyn hysbysebu am aelodau lleyg bob tair blynedd. Yn achos derbyn i chweched dosbarth, pan fydd person ifanc a'i rieni yn apelio yn erbyn penderfyniad, mae'r Rheoliadau hyn yn mynnu y caiff yr apelau hynny eu gwrandao gyda'i gilydd.

Deddfwriaeth berthnasol arall

A.12 **Rhaid** i baneli gydymffurfio â'r holl ddeddfwriaeth berthnasol gan gynnwys [Deddf Cydraddoldeb 2010](#). Mae gofyn i baneli apêl hefyd roi sylw i arweiniad y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol, 'Gwahaniaethu ar sail Anabledd mewn Ysgolion' a 'Darparwyr Addysg: Canllaw i Ysgolion'²³.

---

²³ <http://www.equalityhumanrights.com/hafan/cyngor-ac-arweiniad/education-providers-schools-guidance/>.

Pwerau paneli apêl

A.13 Ni all paneli apêl wrando cwynion neu wrthwynebiadau sy'n ymwneud ag agweddau ehangach ar bolisiâu ac arferion derbyn lleol, megis y trefniadau derbyn a bennir gan ALLau neu gan gyrff llywodraethu. Nid oes ganddynt rôl ychwaith yn y broses ymgynghori drwy gyfrwng fforymau derbyn lleol. Gall paneli apêl ystyried pryderon ynglŷn â threfniadau derbyn awdurdod derbyn unigol a godir gan apelwyr yng nghyd-destun eu hapêl, i'r graddau y gall hynny fod yn berthnasol i dderbyn eu plentyn neu nhw eu hunain. **Ni ddylai** paneli gael eu denu i drafodaeth gyffredinol ynglŷn â pholisiâu ac arferion derbyn mewn gwrandawiadau apêl na chaniatáu hynny. **Dylent** ganolbwyntio ar yr achos a gyflwynir gan yr awdurdod derbyn dros wrthod derbyn y plentyn neu'r person ifanc ac achos yr apelwyr o blaid derbyn y plentyn neu'r person ifanc hwnnw.

A.14 Dan adran 94(6) o [Ddeddf 1998](#), rhaid i'r canlynol lynu wrth benderfyniad panel apêl ynglŷn â derbyn plentyn neu berson ifanc i ysgol:

- yr ALI neu'r corff llywodraethu a wnaeth y penderfyniad sy'n destun yr apêl, neu y gwnaethpwyd y penderfyniad ar ei ran, a
- chorff llywodraethu ysgol gymunedol neu ysgol wirfoddol a reolir y mae'r panel yn penderfynu y **dylid** cynnig lle i'r plentyn neu'r person ifanc dan sylw ynddi.

Nid yw hyn yn golygu, fodd bynnag, na chaiff yr ALI enwi ysgol lle bu apêl yn aflwyddiannus mewn unrhyw gyfarwyddyd pellach dan adran 96 o [Ddeddf 1998](#).

A.15 Nid oes gan Weinidogion Cymru bŵer o gwbl i ystyried cwynion yn erbyn penderfyniadau paneli apêl na'r ffordd y maent yn cyflawni eu gwaith. Os yw'r apelwyr yn credu bod y panel a wrandawodd eu hapêl wedi gweithredu'n amhriodol neu'n afresymol wrth ymdrin â'u hachos, neu ag achosion eraill sydd wedi effeithio ar eu hachos hwy, gallant gwyno wrth Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (gweler paragraff 6.11).

A.16 Dim ond lle bydd yr apelwyr neu'r awdurdod derbyn wedi llwyddo yn eu cais am Adolygiad Barnwrol ynglŷn â'r penderfyniad hwnnw y gall y llysoedd wrthdroi penderfyniad panel apêl.

A.17 Mae'r Cod hwn yn mynnu ei bod yn **rhaid** i gadeiryddion ac aelodau eraill gael eu hyfforddi cyn dod yn aelod o banel; ac y **dylent** barhau i ddiweddarau eu sgiliau a'u gwybodaeth tra'u bod yn aelodau. Ceir rhagor o fanylion am hyfforddiant ym Mhennod 8 y Cod hwn.

Atodiad B: Egwyddorion cyffredinol i dywys paneli apêl

B.1 Mae'r paragraffau a ganlyn yn ymwneud â'r egwyddorion tywys cyffredinol y mae'n **rhaidd** i bob panel apêl derbyn eu dilyn.

B.2 Mae paneli apêl yn cyflawni swyddogaeth farnwrol. Mae hyn yn golygu ei bod yn **rhaidd** iddynt weithredu'n unol ag egwyddorion cyfiawnder naturiol a dehongliadau sydd wedi'u sefydlu ynglŷn ag ystyr hyn o safbwynt ymarferol. Mae i hyn oblygiadau ar gyfer y ffordd y cynhelir achosion ac ar gyfer ymddygiad aelodau paneli apêl.

B.3 **Rhaidd** i baneli apêl fod yn annibynnol ac yn ddiuedd a **rhaidd** iddynt gael eu gweld felly. **Rhaidd** iddynt weithredu'n unol â rheolau cyfiawnder naturiol, sy'n golygu bod yn deg i bob parti bob amser. Yr egwyddorion cyfiawnder naturiol sy'n fwyaf perthnasol i apelau yw:

- Bod yn **rhaidd** sicrhau **nad** oes gan unrhyw aelod o'r panel fudd yng nghanlyniad yr achos ac nad yw wedi ymwneud mewn unrhyw fodd ag ef yn ystod cam cynharach o'r achos.
- Y **dylid** rhoi'r cyfle i bob ochr ddatgan ei hachos heb dorri ar draws yn afresymol.
- **Rhaidd** i bob parti fod wedi gweld y deunydd ysgrifenedig. Os bydd mater newydd yn codi yn ystod yr achos, **rhaidd** rhoi cyfle i'r parti'n ei ystyried a rhoi eu sylwadau arno.

Egwyddorion ymarferol

B.4 Yr egwyddorion allweddol a **ddylai** dywys gwrandawriad unrhyw banel apêl yw:

Annibyniaeth - Prif gyfrifoldeb panel apêl yw gweithredu'n annibynnol. **Rhaidd** i'r panel wneud popeth posibl i sicrhau bod y ddau barti sy'n ymddangos ger ei fron yn ei ystyried yn wirioneddol annibynnol.

Disgyblaeth - **Rhaidd** i baneli apêl ddilyn dehongliadau'r gyfraith a bennwyd gan y llysoedd gan eu bod yn rhan o'r system gyfreithiol.

Anffurfioldeb - Er bod paneli apelau derbyn yn rhan o'r system gyfreithiol, fel y dywedir uchod, mae gwrandawriadau apêl yn anffurfiol. Fodd bynnag, **rhaidd** i'w gweithdrefnau a'r ffordd y'u cynhelir, sicrhau bod y ddau barti'n cael cyfle i ddweud yr hyn y mae ganddynt i'w ddweud, i ofyn cwestiynau y maent yn dymuno'u gofyn ac i wneud cyflwyniadau priodol. **Ni ddylai'r** ffaith eu bod yn anffurfiol arwain at ddiffyg strwythur a **rhaidd** cadw at ddull cyson o drin pawb.

Tystiolaeth - Rhaid i baneli apêl benderfynu ynglŷn â ffeithiau achos ac wedyn rhoi'r gyfraith ar waith ar gyfer yr achos hwnnw. Efallai na fydd bob amser modd sefydlu'r ffeithiau'n llawn: er enghraifft, os yw'r dystiolaeth a roddir yn 'dystiolaeth achlust' ynglŷn â rhywun nad yw'n bresennol yn y gwrandawriad. Yn anad dim, **rhaidd** i'r dystiolaeth fod yn berthnasol ac yn

gymorth i'r gwrandawriad. Efallai y bydd rhywfaint o'r dystiolaeth yn amlwg yn annibynadwy a **dylid** ei thrin â gofal. Lle bo modd, **rhaid** i baneli apêl geisio gwirio'r dystiolaeth a gyflwynir. Lle ceir gwrthdaro rhwng tystiolaeth ac nad oes modd datrys hynny, bydd yn rhaid i baneli ddibynnu ar eu hasesiad ynglŷn â pha mor ddibynadwy yw'r sawl sy'n rhoi'r dystiolaeth ac i ba raddau y gellir ei gredu. Efallai y bydd y panel yn ei hystyried yn briodol caniatáu i dystion sy'n bresennol i roi tystiolaeth, ar yr amod ei bod yn berthnasol ac nad yw'n ailadroddus. Efallai y bydd paneli am geisio cadarnhad annibynnol (gan roi rhybudd i'r apelydd ymlaen llaw) ynglŷn â materion megis cyflwr meddygol neu eu cyfeiriad.

Cynrychiolaeth - Fel rheol, ni fydd angen cynrychiolydd cyfreithiol ar y sawl sy'n apelio ond mae ganddo'r hawl i ddod â chynghorydd cyfreithiol neu gyfaill gydag ef i fod yn gefn iddo.

Holi - Caiff y panel apêl holi'r ddau barti er mwyn sicrhau bod ganddo ddarlun cyflawn. **Rhaid** gwneud hyn mewn ffordd ddiduedd.

Y gwrandawriad effeithiol

B.5 **Rhaid** i aelodau'r panel apêl ddarllen yr holl bapurau'n ofalus cyn cynnal y gwrandawriad a dyma'r swyddogaethau y mae'n rhaid i aelodau panel apêl eu cyflawni:

- gwrandao ar y dystiolaeth a'i nodi
- sefydlu'r ffeithiau perthnasol yng ngoleuni'r dystiolaeth a gyflwynir
- dadansoddi'r gyfraith berthnasol a rhoi honno ar waith yng nghyswllt y ffeithiau
- penderfynu, a
- chofnodi'r penderfyniad hwnnw'n ysgrifenedig gan roi rhesymau i egluro pam y penderfynwyd felly.

Wrth gloi, **dylai** pob parti:

- fod wedi deall natur yr achos
- bod wedi cael cyfle priodol i siarad, i gyflwyno tystiolaeth ac i ofyn ac ateb cwestiynau
- teimlo iddynt ddweud popeth yr oeddent yn dymuno'i ddweud
- teimlo iddynt gael eu trin yn gwrtais a bod pobl wedi gwneud iddynt deimlo'n gartrefol
- teimlo bod y panel wedi bod yn gwrandao ar bob pwynt a wnaethpwyd, ac wedi'u deall, a
- deall yn iawn pa bryd y cânt wybod beth yw penderfyniad y panel.

Pan fydd y penderfyniad yn hysbys, **dylai** pob parti:

- fod wedi deall y rhesymau dros y penderfyniad, a **rhaid** i'r penderfyniad hwnnw gael ei fynegi'n glir ac yn gryno (yn ysgrifenedig), a
- bod yn fodlon i'r gwrandawriad fod yn un teg, ennill neu golli.

Atodiad C: Cyfyngiadau statudol ar faint dosbarthiadau babanod a'r goblygiadau ar gyfer apelau

Cyflwyniad

C.1 Ac eithrio ambell eithriad prin, ni chaiff yr un dosbarth babanod gydag un athro/athrawes ysgol yn bresennol gynnwys mwy na 30 disgybl. Dosbarthiadau babanod yw dosbarthiadau lle bydd mwyafrif y disgyblion yn cyrraedd 5, 6, neu 7 oed yn ystod y flwyddyn ysgol.

C.2 Mae adran 86 o [Ddeddf 1998](#) yn nodi'r amgylchiadau lle na fydd awdurdod derbyn yn gorfod cydymffurfio â'r dewis a fynegwyd. Mae'r rhain yn cynnwys lle 'byddai cydymffurfio â'r hyn sydd orau gan rieni'n anfanateisiol o ran darparu addysg effeithlon neu ddefnyddio adnoddau'n effeithlon.' Dywed adran 86(4) o [Ddeddf 1998](#) y gall anfantais 'godi yn sgil camau y mae angen eu cymryd er mwyn sicrhau cydymffurfiaid â'r ddyletswydd' ar ALI a chorff llywodraethu i gydymffurfio â'r cyfyngiad ar faint dosbarthiadau babanod.

C.3 Yn sgil hyn, gallai awdurdod derbyn wrthod derbyn plentyn i ysgol petai'n ystyried y byddai angen iddo, er mwyn gwneud hynny, ac er mwyn iddo gydymffurfio â'r cyfyngiad statudol ar faint dosbarthiadau babanod, gymryd 'camau perthnasol' er enghraifft, cyflogi athro/athrawes ychwanegol neu adeiladu ystafell ddosbarth ychwanegol, naill ai yn y flwyddyn derbyn neu mewn blwyddyn ddilynol. Fodd bynnag, mewn achos grŵp blwyddyn derbyn, dim ond os yw nifer derbyn yr ysgol ar gyfer y grŵp blwyddyn dan sylw wedi'i gyrraedd eisoes, y gellid gwrthod plentyn fel hyn.

Cyfyngiadau ar gwmpas apelau derbyn yn sgil y cyfyngiadau statudol ar faint dosbarthiadau babanod

C.4 Mae rheoliad 6(4) o [Reoliadau 2005](#) yn **cyfyngu** ar yr amgylchiadau lle gall panel apêl gadarnhau apêl er mwyn derbyn plentyn i ysgol lle mae'r awdurdod derbyn wedi gwrthod ar y sail y byddai derbyn y plentyn yn peri anfantais oherwydd y byddai angen camau perthnasol er mwyn cydymffurfio â'r ddyletswydd i gyfyngu ar faint dosbarthiadau babanod. **Dim ond** os yw'r panel apêl yn fodlon bod un o'r seiliau canlynol yn berthnasol y gellir cadarnhau'r categori apelio hwn²⁴:

- Sail A – byddai'r plentyn wedi cael cynnig lle petai trefniadau derbyn yr ysgol wedi cydymffurfio â gofynion y Cod Derbyn i Ysgolion a/neu Ran 3 o Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998;
- Sail B – byddai'r plentyn wedi cael cynnig lle petai trefniadau derbyn a oedd yn cydymffurfio wedi'u rhoi ar waith yn iawn;
- Sail C – nid oedd y penderfyniad yn un y byddai awdurdod derbyn rhesymol wedi'i wneud dan amgylchiadau'r achos.

Rhaid i'r panel apêl gyfeirio'n ddi-oed at yr awdurdod lleol a'r awdurdod derbyn (os yw'r apêl ar gyfer ysgol sy'n gweithredu fel ei awdurdod derbyn ei hun) unrhyw agweddau ar y trefniadau derbyn y bydd yn nodi eu bod yn anghyfreithlon.

²⁴ Rheoliad 6(2) o [Reoliadau 2005](#).

C.5 Felly, **dylai** apelau sy'n ymwneud â maint dosbarth babanod ddilyn y broses a ddisgrifir isod.

C.6 Yn gyntaf: **rhaid** i'r awdurdod derbyn allu bodloni'r panel bod yr amodau sydd dan sylw'n golygu bod a wnelo'r apêl â maint dosbarth babanod.

C.7 Y ddwy elfen sy'n ofynnol er mwyn bodloni'r panel bod yr amodau dan sylw'n berthnasol yw:

- (i) bod nifer derbyn yr ysgol wedi'i gyrraedd eisoes; a
- (ii) y byddai angen cymryd camau perthnasol er mwyn cydymffurfio â'r cyfyngiad statudol ar faint dosbarthiadau petai'r awdurdod derbyn wedi cytuno i dderbyn plentyn ychwanegol e.e. cyflogi athro/athrawes arall, ac y byddai'r camau hynny'n anfanteisiol.

C.8 **Dylai** panel ystyried yr anfantais a berid pe derbynnid plentyn ychwanegol – nid dim ond yng nghyswllt y sefyllfa dan sylw ar y pryd, ond hefyd yng nghyswllt unrhyw sefyllfa sy'n sicr o godi yn y dyfodol tra bo'r plentyn yn dal i fod yn faban, a'r angen i faint yr holl ddosbarthiadau babanod gydymffurfio â'r ddeddfwriaeth.

C.9 Os bydd y panel yn penderfynu nad yw'r amodau'n berthnasol, **dylai** ddilyn y broses dau gam, fel y'i disgrifir ym mharagraff 5.14. Dan yr amgylchiadau hyn, efallai y bydd angen gohirio'r gwrandawriad(au) er mwyn i'r awdurdod derbyn a'r apelydd, ill dau, ailystyried sut mae cyflwyno'u hachosion.

C.10 Yn ail: **rhaid** i'r panel apêl ystyried a wrthodwyd lle i'r plentyn am fod Sail A neu Sail B yn berthnasol.

C.11 Wrth ystyried apêl dan Sail B, **dylai'r** panel ystyried y deunydd a oedd ar gael i'r awdurdod derbyn ar yr adeg pan wnaeth ei benderfyniad, neu'r deunydd a **ddylasai** fod ar gael i'r awdurdod derbyn petai wedi gweithredu'n rhesymol. Fodd bynnag, caiff y panel ganiatáu i'r apelydd gyflwyno deunydd newydd er mwyn sefydlu sail ffeithiol ar gyfer eu honiad nad oedd y trefniadau wedi'u rhoi ar waith yn iawn. Ar y sail hon, **rhaid** i'r panel beidio â chadarnhau'r apêl oni bai fod y trefniadau derbyn heb eu rhoi ar waith yn iawn.

C.12 Yn drydydd: (oni bai bod yr apêl yn cael ei chadarnhau dan Sail A neu B): **rhaid** i'r panel apêl ystyried, dan Sail C, a oedd penderfyniad yr awdurdod derbyn yn un na fyddai awdurdod derbyn rhesymol wedi'i wneud dan amgylchiadau'r achos.

C.13 Er mwyn i benderfyniad awdurdod derbyn ddod o fewn Sail C, bydd angen i banel fod yn fodlon bod y penderfyniad i wrthod derbyn y plentyn penodol yn "wrthnysig yng ngoleuni'r trefniadau derbyn"²⁵, h.y. ei fod "y tu hwnt i'r ystod o ymatebion sy'n agored i benderfynwr rhesymol" neu'n "benderfyniad sydd mor warthus yn yr ystyr ei fod yn afresymol neu'n groes i safonau moesol derbyniol na fyddai'r un person call a oedd wedi ystyried y cwestiwn wedi ei wneud"²⁶. Nid oes gan baneli bŵer o gwbl i ddadansoddi a yw'r trefniadau derbyn eu hunain yn

²⁵ The School Admissions Appeal Panel for the London Borough of Hounslow v the Mayor and Burgesses of the London Borough of Hounslow [2002] EWCA Civ 900.

²⁶ Council of Civil Service Unions v Minister for the Civil Service [1984] 3 All ER 935.

afresymol neu'n wrthnysig onid yw'r trefniadau hynny'n amlwg yn anghyfreithlon neu'n anghyfreithlon yn eu hanfod.

C.14 Wrth benderfynu, **rhaidd** i'r panel ystyried yr holl amgylchiadau perthnasol. Fel sy'n wir am Seiliau A a B, **rhaidd** i'r panel adolygu penderfyniad yr awdurdod derbyn yng ngoleuni'r deunydd sydd ar gael i'r awdurdod derbyn ar yr adeg y gwnaeth ei benderfyniad. Dan amgylchiadau eithriadol, caiff panel hefyd ystyried deunydd a **ddylasai** fod ar gael i'r awdurdod derbyn bryd hynny pe na fyddai wedi ymddwyn yn afresymol, er enghraifft petai rhiant wedi darparu'r wybodaeth gyda'i gais, ond bod yr awdurdod derbyn wedi'i cholli. Felly, **ni ddylai** tystiolaeth ynglŷn â materion a gododd ar ôl i'r awdurdod derbyn benderfynu ac na allai'r awdurdod fod wedi bod yn ymwybodol ohonynt bryd hynny fod yn berthnasol. Fodd bynnag, nid yw hyn yn rhwystro'r panel rhag caniatáu i'r apelwyr gyflwyno llythyr neu ddatganiad i ddangos beth oedd eu hamgylchiadau adeg gwneud y penderfyniad er mwyn cefnogi eu dadl na fyddai'r un awdurdod derbyn rhesymol wedi gwneud penderfyniad o'r fath.

C.15 Os bydd y panel yn penderfynu nad oedd penderfyniad yr awdurdod derbyn yn un y byddai awdurdod derbyn rhesymol wedi'i wneud dan amgylchiadau'r achos, yna, **dylai** gadarnhau'r apêl. Lle bydd y panel yn penderfynu y byddai awdurdod derbyn rhesymol wedi derbyn mwy o blant cyn i hynny beri anfantais o ran maint dosbarth, ond bod mwy o apelwyr llwyddiannus posibl na'r nifer y gallai eu derbyn heb achosi anfantais o'r fath, **dylai** ddilyn y broses dau gam fel y'i disgrifir ym mharagraff 5.14. Dan yr amgylchiadau hyn, efallai y bydd angen gohirio'r gwrandawriad(au) er mwyn i'r apelydd a'r awdurdod derbyn ill dau ailystyried sut mae cyflwyno'u hachos.

C.16 Lle bydd apelau sawl-achos yn ymwneud â maint dosbarthiadau babanod, **dylai'r** paneli ymdrin â hwy mewn un o'r ddwy ffordd a ganlyn:

- a) Apelau grŵp - Lle bydd dadl yr awdurdod derbyn y byddai'n anfanteisiol o ran darparu addysg effeithlon neu ddefnyddio adnoddau'n effeithlon oherwydd y camau perthnasol y byddai angen eu cymryd er mwyn cadw at y cyfyngiad statudol ar faint dosbarthiadau (h.y. cam 1) yn cael ei chlywed unwaith yng ngŵydd pob apelydd. Os yw'r panel yn fodlon bod amodau maint dosbarthiadau babanod yn berthnasol, bydd y panel yn bwrw ymlaen i ystyried apelau'r apelwyr unigol, heb i'r lleill fod yn bresennol. Felly, bydd y panel yn ystyried yng nghyswllt pob apelydd a yw Sail A, Sail B neu Sail C yn berthnasol. **Ni ddylid** penderfynu o gwbl nes bod pob apêl wedi'i chlywed.
- b) Apelau unigol - Lle bydd y panel yn clywed pob apêl unigol yn y drefn a nodir uchod. Dan yr amgylchiadau hyn, bydd y panel yn gwrandao ar ddadl yr awdurdod derbyn sef y byddai'n anfanteisiol o ran darparu addysg effeithlon neu ddefnyddio adnoddau'n effeithlon oherwydd y camau y byddai angen eu cymryd er mwyn cadw at y cyfyngiad statudol ar faint dosbarthiadau, ar gyfer pob apêl yn ei thro.

Ffactorau eraill wrth ystyried apelau ynglŷn â maint dosbarth babanod

C.17 Mewn rhai ardaloedd, er bod awdurdodau derbyn yn ystyried pob cais am dderbyn plant sydd ar drothwy pump oed ar yr un pryd, derbynnir plant i'r dosbarthiadau derbyn ar wahanol adegau yn ystod y flwyddyn ysgol (e.e. ym mis Medi, ym mis Ionawr ac ym mis Ebrill). Mae hyn yn golygu eu bod yn gallu rhoi sylw priodol i ddeddfwriaeth ynglŷn â maint dosbarthiadau babanod heb roi rhieni sydd o bosibl am ohirio derbyn eu plentyn i'r ysgol tan yn ddiweddarach yn y flwyddyn ysgol dan anfantais. Bydd hefyd yn sicrhau bod modd gwrandio pob apêl ar yr un pryd, ni waeth ym mha dymor y bydd y disgybl yn dechrau'r ysgol. Os bydd rhieni'n penderfynu gohirio derbyn eu plentyn tan yn ddiweddarach yn y flwyddyn ysgol, **dylai** panel ystyried eu lle yn yr un modd â phetai'r plentyn eisoes wedi llenwi'r lle hwnnw.

C.18 Dan amgylchiadau prin, a bennir yn y Rheoliadau, ceir derbyn plant fel eithriadau i'r cyfyngiad ar faint dosbarthiadau babanod. Plant a eithrir yw:

1. Plant y mae eu datganiadau AAA yn pennu y **dylent** gael eu haddysgu yn yr ysgol dan sylw, ac a gafodd eu derbyn i'r ysgol y tu allan i rownd derbyn arferol.
2. Plant sy'n derbyn gofal gan awdurdodau lleol (plant sy'n derbyn gofal), neu sydd wedi peidio â derbyn gofal (plant a oedd yn arfer derbyn gofal) o ganlyniad i gael eu mabwysiadu neu eu lleoli gyda theulu neu i gael gwarcheidwad arbennig, ac sy'n cael eu derbyn i'r ysgol y tu allan i rownd derbyn arferol.
3. Plant y gwrthodir eu derbyn i ysgol yn y lle cyntaf, ond y cynigir lle iddynt wedyn y tu allan i rownd derbyn arferol, yn sgil cyfarwyddyd panel apelau derbyn, neu oherwydd bod y sawl a oedd yn gyfrifol am wneud y penderfyniad gwreiddiol yn sylweddoli bod camgymeriad wedi'i wneud o ran rhoi trefniadau derbyn yr ysgol ar waith.
4. Plant a dderbynnir y tu allan i'r rownd derbyn arferol:
  - y mae'r awdurdod lleol sy'n cynnal yr ysgol wedi cadarnhau na allant gael lle mewn unrhyw ysgol addas arall o fewn pellter rhesymol i'w cartref am eu bod wedi symud i'r ardal y tu allan i'r rownd derbyn arferol, neu
  - y maent eisiau addysg grefyddol, neu addysg Gymraeg a'r ysgol dan sylw yw'r unig ysgol addas o fewn pellter rhesymol.
5. Plant a gafodd eu derbyn i'r ysgol y tu allan i'r rownd derbyn arferol ar ôl i'r ysgol drefnu ei dosbarthiadau, gan olygu y byddai'n rhaid i'r ysgol gymryd cam perthnasol pe na bai'r plant hynny yn ddisgyblion a eithrir.
6. Plant y mae eu rhiant yn y lluoedd arfog ac a dderbynnir i'r ysgol y tu allan i'r rownd derbyn arferol.
7. Plant y mae eu gefaill neu frawd neu chwaer arall o enedigaeth luosog yn cael eu derbyn fel disgyblion nas eithrir, fel y disgybl(ion) olaf i gael lle cyn cyrraedd y nifer derbyn terfynol.
8. Plant sy'n ddisgyblion sydd wedi'u cofrestru mewn ysgolion arbennig, ond sy'n cael rhan o'u haddysg mewn ysgol brif ffrwd.

9. Plant ag AAA sydd fel rheol yn cael eu haddysgu mewn uned arbennig mewn ysgol brif ffrwd, ond sy'n cael rhai o'u gwersi mewn dosbarthiadau prif ffrwd.

C.19 Bydd disgyblion a eithrir yn aros felly, ar ôl eu derbyn, am weddill eu hamser mewn dosbarth babanod neu nes bod niferoedd y dosbarth yn disgyn i gydymffurfio â'r terfyn presennol ar gyfer maint dosbarthiadau babanod. Er enghraifft, os bydd plentyn nas eithrir yn gadael y dosbarth, neu os bydd dosbarth babanod ychwanegol yn cael ei greu neu athro/athrawes ychwanegol yn cael ei benodi/phenodi, bydd y plentyn hwnnw'n peidio â bod yn ddisgybl a eithrir. **Dylai** paneli apelau derbyn ystyried hyn. **Rhaid** i ddosbarthiadau gael eu trefnu er mwyn cydymffurfio â'r terfyn bob cyfle posibl. Gallai hyn gynnwys dosbarthiadau cohortau cymysg.

C.20 Bydd yr eithriadau o ran plant a oedd yn arfer derbyn gofal, plant â rhiant yn y lluoedd arfog, a gefeilliaid neu frodyr a chwiorydd eraill o enedigaethau lluosog yn berthnasol i dderbyniadau o flwyddyn ysgol 2014/15. Bydd pob eithriad arall yn berthnasol o flwyddyn ysgol 2013/14.

Atodiad D: Gwahaniaethau diwylliannol

D.1 **Dylai** paneli apêl gadw gwahaniaethau diwylliannol mewn cof wrth wrando apelau. Dyma chwe phwynt allweddol:

- **Ni ddylid** byth â defnyddio iaith a allai beri tramgwydd wrth siarad am bobl o wahanol gefndir ethnig.
- **Dylai** aelodau paneli ddangos eu bod yn gyfarwydd ag enwau pobl o wahanol ddiwylliannau (gweler D.3 isod).
- **Dylai** aelodau paneli ddangos eu bod yn deall rhywfaint am gefndir arferion cymdeithasol a theuluoedd y prif gymunedau ethnig yn eu hardal.
- **Dylai** aelodau gofio y gall anawsterau cyfathrebu godi'n aml, hyd yn oed pan fydd yr apelydd i bob golwg â'r Gymraeg neu'r Saesneg yn brif iaith iddynt. **Dylid** bod yn arbennig o ofalus mewn gwrandawiadau lle defnyddir dehonglwyr/cyfieithwyr.
- Wrth geisio pwyso a mesur pa mor gryf yw achos apelydd, **dylai** aelodau fod yn effro i'r posibilrwydd y gall pobl o wahanol gefndir ymddwyn yn wahanol e.e. mewn rhai diwylliannau, mae edrych i fyw llygad rhywun mewn awdurdod yn cael ei ystyried yn ddigywilydd. **Ni ddylid** tybio bod hyn yn golygu bod yr apelydd yn osgoi'r cwestiwn.
- **Ni ddylai** aelodau paneli byth wneud datganiadau cyffredinol neu ddatganiadau a allai fod yn sarhaus ynglŷn â phobl o gymuned benodol.

(Crynodeb o erthygl a ysgrifennwyd gan Mr Ustus Henry Brooke a gyhoeddwyd yn 'The Magistrate' Rhagfyr 1992).

D.2 Yn anad dim, **rhaid** i baneli apêl sicrhau nad yw eu penderfyniad yn gwahaniaethu'n hiliol yn erbyn apelydd a **rhaid** iddynt roi sylw i Ddeddf Cydraddoldeb 2010.

Enwau a systemau enwi

D.3 Mae'n bwysig bod paneli apêl yn cyfarch apelwyr ar lafar ac ar bapur yn y fath fodd fel nad yw'n peri na dryswch na thramgwydd. Mae [Llyfr y Fainc ar Driniaeth Gyfartal](#) a gyhoeddwyd ym Medi 2005 gan y Coleg Barnwrol yn cynnig nifer o esboniadau sylfaenol ynglŷn â systemau enwi a ddefnyddir gan gymunedau lleiafrifoedd ethnig penodol, er enghraifft:

Systemau enwi yn Ne Asia

Hindŵ enw personol + enw canol + enw'r teulu

e.e. Dylid cyfarch Vijay Lal Sharma a Jyoti Devi Chopra fel Mr Sharma a Mrs Chopra.

Sikh gwryw: enw personol + Singh (+ enw'r teulu)
benyw: enw personol + Kaur (+ enw'r teulu)

e.e. Karamijit Singh (Gill) a Jaswinder Kaur (Grewal) fel Mr Gill a Mrs Grewal neu Mr Karamjit Singh a Mrs Jaswinder Kaur.

Mwslem gwryw: enw crefyddol + enw personol (+ enw a etifeddir) neu
enw personol + enw crefyddol (+ enw a etifeddir)
benyw: enw personol + enw teitl neu
enw personol + ail enw personol

e.e. Dylid cyfarch Mohammed Rahman (Khan) ac Amina Bibi fel Mr Mohammed Rahman a Mrs Amina Bibi.

Gwyliau crefyddol ac arferion crefyddol

D.4 Lle bo modd, **ni ddylid** cynnal apelau ar adegau pan na all apelwyr fod yn bresennol o bosibl oherwydd gwyliau crefyddol neu arferion crefyddol. **Dylid** parchu'r adegau hyn, oni fyddai'n anymarferol trefnu'r apêl ar gyfer diwrnod arall ac y byddai hynny'n peri oedi yn y trefniadau apelio.

Atodiad E: Deunydd ychwanegol (mae'r wybodaeth yn gywir adeg ei chyhoeddi)

- Mae testun yr holl Ddeddfau Seneddol er 1988, Mesurau a Deddfau Cynulliad Cenedlaethol Cymru a'r holl Offerynnau Statudol (Rheoliadau) er 1987 ar gael ar y wefan Deddfwriaeth yn: www.legislation.gov.uk

Nid yw Swyddfa Gwybodaeth y Sector Cyhoeddus yn gwerthu cyhoeddiadau ond mae modd cael fersiynau print o Ddeddf, Offeryn Statudol neu unrhyw gyhoeddiad swyddogol arall drwy wefan y Llyfrfa yn: www.tso.co.uk

- Mae'r Cod Derbyn i Ysgolion ar gael gan:

Yr Is-adran Rheoli ac Effeithiolrwydd Ysgolion
Yr Adran Addysg a Sgiliau
Llywodraeth Cymru
Parc Cathays
Caerdydd CF10 3NQ
Rhif ffôn: 029 2082 6562
Rhif ffacs: 029 2028 6109
Cyfeiriad e-bost: SchoolsManagementDivision3@wales.gsi.gov.uk

- Mae gan y Coleg Barnwrol rôl i gynghori ym maes hyfforddi cadeiryddion ac aelodau paneli. Mae hefyd wedi cyhoeddi arweiniad defnyddiol ar degwch mewn Llysoedd a Thribiwnlysoedd sydd i'w weld ar ei wefan:

Y Coleg Barnwrol
9fed Llawr, Millbank Tower
Millbank
Llundain SD1P 4QU
Rhif ffôn: 020 7217 4763
Gwefan: <http://www.judiciary.gov.uk>

- Gall y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol gynghori ynglŷn â [Deddf Cydraddoldeb 2010](#) ac mae'n cynnig gwybodaeth a chyngor i bobl sy'n meddwl eu bod wedi dioddef gwahaniaethu neu aflonyddu ar sail hil:

Llinell Gymorth y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol Cymru
RHADBOST RRLR-UEYB-UYZL
Llawr 1af
3 Sgwâr Callaghan
Caerdydd CF10 5BT
Rhif ffôn: 0845 604 8810
Rhif ffôn testun: 0845 604 8820
Gwefan: www.equalityhumanrights.com

Atodiad F: Dogfennau cysylltiedig

- Cod Derbyn i Ysgolion
- Cod Ymarfer Anghenion Addysgol Arbennig Cymru
- Council of Civil Service Unions v Minister for the Civil Service [1984] 3 All ER 935
- Deddf Addysg 1996
- Deddf Addysg 2002
- Deddf Addysg ac Arolygiadau 2006
- Deddf Cydraddoldeb 2010
- Deddf Diogelu Data 1998
- Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000
- Deddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998
- Ddeddf Tribiwnlysoedd ac Ymchwiliadau 1992
- Deddf Tribiwnlysoedd, Llysoedd a Gorfodi 2007
- Llyfr y Fainc ar Driniaeth Gyfartal
- Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011
- R (on the application of South Gloucestershire Local Education Authority) v South Gloucestershire Schools Appeal Panel [2001] EWHC Admin 732
- R (ota I) v Independent Appeals Panel for G Technical College [2005] EWHC 558 (Admin)
- R (ota I) v The Independent Appeal Panel of St Edward's College [2001] ELR 542
- R (ota K and S) v Admissions Appeal Panel of Cardiff County Council and Cardiff County Council [2003] EWHC 436 (Admin)
- R v Birmingham City Council Education Appeals Committee ex parte B [1999] ELR 305
- R v London Borough of Richmond ex parte JC [2001] ELR21, CA
- Rheoliadau Addysg (Derbyn Plant sy'n Derbyn Gofal) (Cymru) 2009
- Rheoliadau Addysg (Trefniadau Apelau Derbyn) (Cymru) 2005
- Rheoliadau Addysg (Trefniadau Apelau Derbyn) (Cymru) (Diwygio) 2009
- Rheoliadau Addysg (Trefniadau Apelau Derbyn) (Cymru) (Diwygio Rhif 2) 2009
- Rheoliadau Addysg (Trefniadau Apelau Derbyn) (Cymru) (Diwygio) 2013
- Rheoliadau Derbyn i Ysgolion (Maint Dosbarthiadau Babanod) (Cymru) 2013
- Rhieni a Chyfrifoldeb Rhiant, Cynulliad Cenedlaethol Cymru, Cylchlythyr Rhif 12/2007
- Safonau Fframwaith ar gyfer Tribiwnlysoedd (ar gael fel dogfen archif yn unig)
- School Admission Appeals Panel for the London Borough of Hounslow v The Mayor and Burgesses of the London Borough of Hounslow [2002] EWCA Civ 900
- St Edward's College and R (ota C) v the Appeals Panel of Nottinghamshire County Council and Nottinghamshire County Council [2004] EWHC 2988 (Admin)
- The Magistrate, Rhagfyr 1992

Geirfa

Apelydd

Y person ifanc neu riant sy'n apelio yn erbyn y penderfyniad i beidio â derbyn i ysgol.

Awdurdod derbyn

Y corff sy'n gyfrifol am osod trefniadau derbyn ysgol a'u rhoi ar waith. Ar gyfer ysgolion cymunedol neu ysgolion gwirfoddol a reolir, yr ALI yw'r awdurdod derbyn, oni bai fod y swyddogaeth honno wedi'i dirprwyo i'r corff llywodraethu; ac ar gyfer ysgolion sefydledig neu ysgolion gwirfoddol a gynorthwyr, corff llywodraethu'r ysgol yw'r awdurdod derbyn.

Blwyddyn derbyn arferol

Y pwynt y caiff disgyblion eu derbyn fel rheol i'r ysgol, er enghraifft, dosbarth derbyn neu flwyddyn 7.

Blwyddyn ysgol

Yng nghyswllt ysgol, mae'n golygu'r cyfnod sy'n dechrau gyda'r tymor ysgol cyntaf i gychwyn ar ôl Gorffennaf ac sy'n gorffen gyda dechrau'r tymor cyntaf i gychwyn ar ôl y Gorffennaf dilynol.

Cwynion

Gall Gweinidogion Cymru ddefnyddio'u pwerau ymyrryd yn y Deddfau Addysg i ystyried cwynion am weithredoedd awdurdod derbyn yng Nghymru.

Cyfrifoldeb rhiant

Diffinnir "cyfrifoldeb rhiant" yn [Neddf Plant 1989](#) a golyga'r holl hawliau, dyletswyddau, pwerau, cyfrifoldebau ac awdurdod sydd, yn unol â'r gyfraith, gan riant plentyn mewn perthynas â'r plentyn a'i eiddo. Nodir yn [Neddf Plant 1989](#), os nad oedd rhieni naturiol plentyn yn briod adeg genedigaeth y plentyn, mai'r fam fydd â chyfrifoldeb rhiant yn awtomatig. Serch hynny, gall y tad gael cyfrifoldeb rhiant drwy amryw sianelau cyfreithiol. Yr achos bellach (ers i [Ddeddf Mabwysiadu a Phlant 2002](#) ddod i rym) yw y bydd tad sydd wedi'i gofrestru felly yn y gofrestr o enedigaethau a marwolaethau hefyd yn cael cyfrifoldeb rhiant yn awtomatig. Yn ogystal, mae bellach yn bosibl i 'lys-rieni' (sy'n cynnwys partneriaid sifil) gael cyfrifoldeb rhiant, er enghraifft, drwy wneud cytundeb â rhiant sydd â chyfrifoldeb rhiant.

Cyfyngiad ar faint dosbarthiadau babanod

Mae [Deddf 1998](#) yn mynnu bod plant 5, 6, a 7 oed yn cael eu haddysgu mewn dosbarthiadau lle na cheir mwy na 30 o blant i bob athro/athrawes ysgol.

Diwrnod ysgol

Diffinnir diwrnod ysgol yn adran 579 o [Ddeddf Addysg 1996](#) fel a ganlyn: "mae 'diwrnod ysgol', mewn perthynas ag ysgol, yn golygu unrhyw ddiwrnod y cynhelir sesiwn ysgol yn yr ysgol honno". Gall sesiwn ysgol fod yn sesiwn fore neu'n sesiwn brynhawn, felly diwrnod ysgol yw unrhyw ddiwrnod y bydd yr ysgol yn cwrdd am y diwrnod cyfan neu ran ohono.

Fforwm derbyn

Corff statudol lleol sy'n gyfrifol am gydlynu effeithiolrwydd a thegwch y trefniadau derbyn lleol. Mae'r Fforwm yn cynnwys cynrychiolwyr awdurdodau derbyn ac ysgolion, esgobaethau, y gymuned leol a llywodraethwyr sy'n rhieni.

Grŵp oedran perthnasol

Y grŵp oedran ar gyfer derbyn plant fel rheol. Rhaid i bob grŵp oedran perthnasol fod â threfniadau derbyn yn eu lle, gan gynnwys nifer y derbyniadau. Mae gan rai ysgolion (er enghraifft, ysgolion â chweched dosbarth sy'n derbyn plant i'r chweched dosbarth) fwy nag un grŵp oedran perthnasol.

Gwahardd ddwywaith

Plentyn sydd wedi'i wahardd yn barhaol o ddwy ysgol neu fwy.

Meini prawf ar gyfer goralw

Rhestr o'r meini prawf y mae'n **rhaidd** i awdurdod derbyn eu mabwysiadu ar gyfer ei ysgol(ion) ond a ddefnyddir dim ond pan fydd goralw am leoedd mewn ysgolion, er mwyn penderfynu pa blant fydd yn cael eu cynnig lle. Ar ôl penderfynu ar y meini prawf ar gyfer derbyn, gan gynnwys y nifer derbyn, rhaid i'r ysgol eu cyhoeddi a hefyd rhaid eu cyhoeddi ym mhrosbectws cyfansawdd yr ALI o leiaf 6 wythnos cyn i'r rhieni neu'r bobl ifanc fynegi'r hyn sydd orau ganddynt.

Nifer derbyn

Nifer y lleoedd mewn ysgol y mae'n **rhaidd** i'r awdurdod derbyn eu cynnig ym mhob grŵp oedran perthnasol ysgol y mae'n awdurdod derbyn drosti. Mae niferoedd derbyn yn rhan o drefniadau derbyn ysgol, a **rhaidd** ymgynghori ynghylch y rhain ynghyd ag ynghylch gweddill trefniadau derbyn ysgol a'u cyhoeddi gyda'r trefniadau hynny ym mhrosbectws yr ysgol ac ym mhrosbectws cyfansawdd yr ALI.

Panel apêl

Y bobl sy'n gyfrifol am ystyried apelau yn erbyn penderfyniadau i beidio â derbyn plentyn neu berson ifanc i ysgol. Maent yn hollol annibynnol ar yr ALI. Mae unrhyw benderfyniad a wneir gan banel apêl yn derfynol ac yn rhwymol ar yr awdurdod derbyn perthnasol.

Person ifanc

Plentyn sy'n ceisio cael ei dderbyn i chweched dosbarth neu ei drosglwyddo o flwyddyn 11 i flwyddyn 12 yn ei ysgol bresennol.

Rownd derbyn (arferol)

Bydd y rownd derbyn arferol yn cychwyn ym mis Medi/Hydref, pan gaiff rhieni eu gwahodd i wneud cais am dderbyniad i unrhyw ysgol gymunedol, ysgol wirfoddol neu ysgol sefydledig, a daw i ben ar y dyddiad y cynigir lleoedd yn y flwyddyn ysgol cyn y derbyn neu'r trosglwyddo. Bydd fel arfer yn digwydd yn y blynyddoedd cyn blwyddyn derbyn, blwyddyn 2 a blwyddyn 6 ar gyfer awdurdodau sydd ag ysgolion babanod, ysgolion iau ac ysgolion uwchradd.

Rhestr aros

Rhestr o blant/pobl ifanc sy'n cael ei chadw a'i chynnal gan yr awdurdod derbyn, pan fydd yr ysgol wedi dyrannu pob lle; ar y rhestr, caiff plant/pobl ifanc eu rancio yn ôl trefn blaenoriaeth yn erbyn meini prawf cyhoeddedig yr ysgol ar gyfer gor-alw.

Rhiant

Mae'r diffiniad o "riant" yn adran 576 o [Ddeddf Addysg 1996](#) yn cynnwys: yr holl rieni naturiol, p'un a ydynt yn briod ai peidio; unrhyw berson sydd â chyfrifoldeb rhiant dros blentyn neu berson ifanc, er nad yw'n rhiant naturiol; ac unrhyw berson, er nad yw'n rhiant naturiol nac yn berson â chyfrifoldeb rhiant, sydd â gofal am blentyn neu berson ifanc. Dylid dehongli unrhyw gyfeiriad at "riant" at ddiben y Cod hwn yn union fel y dehongliad uchod o "riant" o dan [Ddeddf Addysg 1996](#).

Trefniadau derbyn

Y weithdrefn gyffredinol, yr arferion a'r meini prawf ar gyfer gor-alw a ddefnyddir wrth benderfynu ynglŷn â dyrannu lleoedd mewn ysgolion.